

ที่สุดแห่งจิต

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

เทศน์บนศาลา วันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๔๘

ณ วัดสันติธรรมาราม ต.คลองตากคต อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจ ตั้งใจนะ เข้ามา ๑ วันพระแล้ว เข้าพรรษา เข้าพรรษาแล้วเข้าพรรษาแล้ว เข้าพรรษานะ
วันกินล่วงไปๆ ทุกคน ชีวิตนี้มีการพลัดพรากเป็นที่สุด แต่ชีวิตนี้เริ่มต้นมาจากไหน

ชีวิตนี้เราเกิดมามีอำนาจวาสนา ถ้าเราไม่มีอำนาจวาสนา เราจะไม่มีความคิดอย่างนี้
ความคิดไง ความคิดที่เราจะออกจากทุกข์ ความคิดที่เราเกิดมาแล้วเรามีความทุกข์ เราจะหาสิ่งที่
เป็นความสุข สิ่งที่เป็นความสุขในชีวิต

ปัจจัยเครื่องอาศัยนะ เราเป็นฆราวาส เราก็ต้องหาอยู่หากิน การหาอยู่หากินเหมือนกับพระ
พระเวลาบวชมีบริวาร ๘ บริวาร ๘ เป็นเครื่องอาศัย สิ่งที่เป็นเครื่องอาศัยนะ การดำรงชีวิตของเรา
การทำงาน หน้าที่การงานเป็นปัจจัยเครื่องอาศัยการดำรงชีวิต แต่เราบอกว่าเรามีความทุกข์
เราต้องการทำงาน มันต้องมีเวลา เราต้องทำงาน เราเหนื่อยยากมาก เห็นไหม ถ้าเราเหนื่อยยาก
เราไปหมกมุ่นกับการงานนั้น การงานนั้นจะเป็นหน้าที่

แต่ถ้าเราบอกนี้เป็นปัจจัยเครื่องอาศัย อาศัยเฉยๆ ชีวิตนี้เกิดมามีหน้าที่มีการงาน สิ่ง
หน้าที่การงานเพราะว่าเรามีปากมีท้อง เราต้องหาอยู่หากิน แต่ถ้ามันมีกิเลสนะ กิเลสต้นหาความ
ทะยานอยากมันต้องการสิ่งนี้ ต้องการสะสม ต้องการมีอำนาจ ต้องการมีเกียรติยศ อันนั้นเป็นกิเลส

แต่ถ้าเราทำตามหน้าที่ เห็นไหม เครื่องอาศัย ทุกคนต้องมีที่อาศัย สิ่งที่อาศัยนะ ชีวิตนี้
อาศัยไป เวลาพราหมณ์ถามพระสารีบุตร “ชีวิตนี้คืออะไร”

พระสารีบุตรตอบนะ “ชีวิตนี้คือพลังงาน”

พลังงานนี้ตั้งอยู่บนกาลเวลา ไออุ่น ชีวิตนี้คือไออุ่น ไออุ่นตั้งอยู่บนกาลเวลา สิ่งที่ตั้งอยู่บนกาลเวลาคือตัวความรู้สึก สิ่งที่มีความรู้สึกคือตัวใจ จิตนี้ถึงการเกิดและการตาย สิ่งที่เกิดและการตายไม่มีที่สิ้นสุด การเกิดและการตายของจิตนี้จะเวียนไปตลอด สิ่งที่ยืนไปตลอด อะไรพาเกิด ถ้าไม่ใช่บุญกุศลพาเกิด สิ่งที่เป็นบุญเป็นกุศลเพราะในวิญญูนี้กว้างไกลมาก กว้างขวางมาก วิญญูนี้ จิตจะไปเกิดในวิญญู จิตจะเกิดระหว่างช่วงไหนก็แล้วแต่ของวิญญูนี้ วิญญูตั้งแต่พรหมลงมา สิ่งนี้เป็นวิญญูที่เกิดของจิต

สิ่งที่เกิดของจิตนี้ เวลาเป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ประรณนาเป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นี่เป็นพระโพธิสัตว์ สิ่งทีพระโพธิสัตว์ต้องสร้างสมบุญญาธิการ สิ่งทีสร้างสมบุญญาธิการก็เหมือนกับที่ว่าปัจจัยเครื่องอาศัย การเกิดและการตาย สิ่งทีเกิด ประรณนาใจ สิ่งทีประรณนา ในเมื่อมีแรงประรณนา มีเจตนา เพราะการกระทำสิ่งนั้น สิ่งทีกระทำคือทำคุณงามความดี สิ่งทีทำคุณงามความดี เห็นไหม ที่สุดแห่งจิต

ถ้าที่สุดแห่งจิตมี การทำคุณงามความดีนี้เป็นการเริ่มต้นนะ “ที่สุดแห่งจิต” ถ้าที่สุดแห่งจิต จิตนี้คืออะไรละ? จิตนี้คือการสะสม เหมือนกล้อง กล้องถ่ายภาพ มันมีกล้องแล้วก็มีฟิล์ม ฟิล์มทีถ่ายภาพ สิ่งทีถ่ายภาพเหมือนกับจิต สิ่งทีจิต จิตทีรับรู้แต่ละภพแต่ละชาติการสะสมลงอยู่ที่หัวใจนี้ ตัวจิตนี้ตัวรับสภาพตัวต่างๆ การเกิดและการตาย การสะสมมา

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเวลาระลึกย้อนอดีตชาติไป บุญเพนิวาสนาสติญาณย้อนอดีตชาติไปไม่มีที่สิ้นสุด ต้นปลายอยู่ที่ไหนไม่เห็น เวลาจุตูปปาตญาณ ตายเกิด ตายเกิด จิตทุกดวงต้องเกิด เพราะอะไร เพราะมีพลังงานขับเคลื่อน ตัวพลังงานตัวนี้ ตัวขับเคลื่อน เวลาทำคุณงามความดี เราสร้างสมเหมือนกล้องถ่ายภาพเลย ถ่ายไปเท่าไรมันก็สะสมลงทีฟิล์มนั้น แล้วฟิล์มนี้มันไม่มีวันหมด มันหมุนไปตลอด มันสะสมลงทีใจจนเป็นจริต จนเป็นนิสัย

ถ้าเราไม่มีอำนาจาสนา อำนาจาสนา...คนเขาไม่ต้องการความทุกข์ความยาก แล้วถ้าเป็นกิเลสมองว่า การถือศีล การประพฤติปฏิบัตินี้เป็นเรื่องของความทุกข์ความยาก แต่ถ้าการเป็นไปในโลกของเขา เขาไปตามโลกของเขา ไปตามรูป รส กลิ่น เสียงของเขา เขาว่าสิ่งนั้นเป็นความสุข เห็นไหม เวลากิเลสมองเห็นรูป รส กลิ่น เสียงต่างๆ เป็นสิ่งที่เขาประรณนา แต่คนที่ถือศีล คนทีการประพฤติปฏิบัติ คนนี้ไม่มีความสุข เห็นไหม ความเห็นของกิเลสกับความเห็นของธรรมต่างกัน

เหมือนกับกล้องถ่ายภาพ ถ่ายภาพ ภาพที่เป็นศิลปะ ภาพที่เป็นคุณงามความดีของชีวิต นี่เป็นแง่บวก มันจะสะสมลงที่ใจ แต่เวลาถ่ายภาพไป ภาพที่เป็นอาชญากรรม ภาพที่เป็นอุบัติเหตุ มันถ่ายภาพแล้วมันก็จะสะสมไปที่ฟิล์มนี้เหมือนกัน นี่สิ่งที่ภาพถ่ายนี้มันความเห็นของใจ ใจนี้ไปได้ตลอดกว้างขวางมาก ไปได้ในวิญญูนี้เพราะเราคิดค้นเราจินตนาการไปในวิญญู เราจะวาดภาพไปได้หมดเลย มันถ่ายไปตั้งแต่อดีตอนาคต ถ่ายไปตั้งแต่ใกล้หรือไกล ถ่ายแล้วก็สะสมลงที่ใจ

เวลาเราประพฤติปฏิบัติมันถึงต้องมีวัตรปฏิบัติ ข้อวัตรปฏิบัติของครูบาอาจารย์เรา พระพุทธรูปธรรมฐาน สิ่งนี้ต้องเป็นพุทธรูปธรรมฐาน มันก็เหมือนกล้องถ่ายภาพนะ มันจะถ่ายเวลาทำหน้าที่การงานของเรา เราตั้งแต่ตื่นนอนขึ้นมาทำวัตรสวดมนต์ ทำข้อวัตรปฏิบัติ สิ่งข้อวัตรปฏิบัติ จิตมันจะถ่ายภาพนี้ไปตลอด การประพฤติปฏิบัติมันต้องมีการเริ่มต้น มันไม่ใช่ว่ามีการปล่อยวาง ปล่อยวาง ปล่อยวางมาจากไหน ถ้ามันปล่อยวางมา เวลาเราใส่ฟิล์ม ถ้าฟิล์มเราใส่เข้าไปในกล้อง ถ้าฟิล์มนั้นมันใส่ในแสงสว่าง เราใส่ไม่ดีฟิล์มนั้นก็ใช้ไม่ได้ ฟิล์มนั้นใช้ไม่ได้

นี่ก็เหมือนกัน เพราะมันถ่ายแล้วมันไม่มีภาพติดออกมา แต่ถ้าเราใส่ฟิล์มของเรา เราทำถูกต้องของเขา เราใส่ฟิล์มนั้นไปถ่ายภาพ ภาพนั้นจะติดใจ นี่ก็เหมือนกัน ในการเริ่มต้นประพฤติปฏิบัติ ถ้าฟิล์มนั้นเราใส่โดยที่ไม่ถูกต้อง มันถ่ายภาพไม่มีภาพติดออกจากฟิล์มนั้น นี่ก็เหมือนกันว่าในการประพฤติปฏิบัติทำไมต้องทำให้ทุกขัยากนัก ทำไมไม่ปล่อยวาง ปล่อยวาง

สิ่งที่ปล่อยวางเราคิดของเราเอง การศึกษาเล่าเรียนก็เหมือนกัน ในเมื่อเราศึกษาเล่าเรียน ก็เหมือนกับเราถ่ายภาพ เราถ่ายภาพ เราถ่ายไปมันก็จะสะสมไปที่ฟิล์มนั้น สะสมลงไปที่ใจนั้น ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็เหมือนกัน เราศึกษาที่ไหน ดานี้เป็นเลนส์นะ เวลาถ่ายภาพขึ้นมาก็ลงไปที่จิต จิตก็เป็นตัวฟิล์ม ศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ถ่ายภาพออกมา แต่ปฏิกิริยาของความรู้สึกละ ถ้ามันต้องมีปฏิกิริยา มันต้องมีการกระทำ ถ้าจิตนั้นมีการกระทำ นั่นคือการกระทำของเรา ถ้าเรามีการกระทำนั้น ถ้าเรากระทำ สิ่งที่ทำกระทำอย่างไรละ

เวลาเครื่องยนต์กลไกเขาตั้งโปรแกรมได้ เขาตั้งโปรแกรมของเขาทำให้โปรแกรมนั้นเข้ามาทำลายตัวมันเองได้ แต่ตัวจิตไม่เป็นอย่างนั้น ตัวจิตนี้เป็นนามธรรม สิ่งที่เป็นนามธรรมมีกิเลส คำว่า “กิเลสคือความเคยใจ” สิ่งที่เคยใจมันก็จะคาดหมายไปประธานาณายของมัน สิ่งที่มีการคาดหมาย แล้วยึดมันถือมันด้วยนะ ถ้าเราคาดหมายสิ่งใด เราพอใจสิ่งใด สิ่งนี้จะเป็น

คุณประโยชน์กับเรา แล้วมันก็ว่าเรานี้ประพฤติปฏิบัติ ประพฤติปฏิบัติแล้วมันได้คุณประโยชน์อะไรมากับใจนั้นละ

เพราะใจประพฤติปฏิบัติโดยกิเลสตัณหาใจ กิเลสตั้งใจว่าสิ่งนี้เป็นธรรม สิ่งนี้เป็นธรรม ในการประพฤติปฏิบัติถึงต้องทำความสงบของใจเข้ามาก่อน สิ่งที่เรากระทำของเราทั้งหมดเป็นสิ่งที่ทำให้พร้อม ถ้ากล้องนั้นพร้อม เห็นไหม แสงพอสมควร สมควรกับเลนส์นั้น เปิดหน้าเลนส์เท่าไร สิ่งต่างๆ แล้วก็มีถ่าน มีสิ่งใดพร้อมอยู่ ถ่ายภาพ ภาพนั้นจะติด ติดสิ่งที่สมควรกับว่าเราจะถ่ายภาพ สิ่งใด สิ่งนั้นจะติดขึ้นมา นี่ความสมดุลของมัน

นี่ก็เหมือนกัน ในเมื่อเราจะประพฤติปฏิบัติ เรามีความรู้สึกรู้สึกของเรา ความรู้สึกของเรา เราปรารถนา สิ่งที่เราปรารถนาเพราะเราเกิดมาเป็นชาวพุทธ เราเชื่อบุญคุณงามความดีพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรารถนานะ ปรารถนาเป็นพระโพธิสัตว์ คุณ การประพฤติปฏิบัตินะ สละทุกอย่าง การสละทานออกนั้นเพื่ออะไร? เพื่อให้จิตใจนี้อ่อนควรแก่การงาน เรายังมีสาวกสาวกนะ เราเริ่มทำทานตั้งแต่ปัจจุบันนี้

ปัจจุบันนี้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้สละทาน สิ่งที่เราสละทานมันเป็นวัตถุ มันเป็นเรื่องของข้างนอก มันเป็นเรื่องที่เราแสวงหาที่ว่าเป็นปัจจัยเครื่องอาศัย สิ่งที่เราเครื่องอาศัยเราเพื่อแผ้ว เราเจือจานเครื่องอาศัยให้ผู้อื่นได้อาศัยจากบุญกุศลของเรา เราสละออกไปเป็นกุศลของเรา นี่ทาน

ศีล ในการเราความปกติของใจ ศีลในการประพฤติปฏิบัติ ครูบาอาจารย์เราเวลาเทศนาว่า การจะเริ่มต้นตั้งแต่เรื่องของสมาธิขึ้นไปเลย สิ่งที่เราสมาธิเพราะจิตทำความสงบเข้ามา ศีลนี้ถือว่าทุกคนมีหน้าที่ถือศีลโดยเป็นชาวพุทธอยู่แล้ว เราเป็นคฤหัสถ์เราก็มีศีล ๕ ศีล ๘ ศีล ๑๐ ศีล ๒๒๗ สิ่งนี้เป็นปกติของผู้ที่ประกาศตน เราเป็นบริษัท ๔ ศีลนี้เป็นเรื่องที่มีอยู่แล้ว มีอยู่แล้วเพราะอะไร

เพราะหัวใจเราเจตนามันก็เป็นศีล สิ่งที่เป็นศีล ศีลนี้เป็นศีลจากขอ เวลาขอจากครูบาอาจารย์ แต่ศีลที่เป็นความปกติของใจละ สิ่งที่เป็นขอบรั้วนะ สิ่งที่ยึดหัวใจไม่ให้หัวใจออกไปตามอำนาจของมัน ถ้ามีศีลคือความปกติของใจ ถ้าใจปกติ เราจะทำสมาธิขึ้นมา

สิ่งที่ทำสมาธิ ทำความตั้งมั่นของใจ เวลาประพฤติปฏิบัติ กล้องถ้าไม่มีฟิล์มมันก็จะตั้งอยู่เฉยๆ กล้องถ้าไม่มีฟิล์มเราจะถ่ายขนาดไหนมันก็ไม่มีการพิกัดขึ้นมา คือมันไม่สมประโยชน์กับมัน

ต้องพร้อมใจใหม่ นี่ก็เหมือนกัน ในเมื่อกล้องไม่มีฟิล์ม เราก็ตั้งถ่ายกล้องนั้นไป ถ่ายรูปไป ต่างๆ มันก็ไม่ใช่ประโยชน์หรอก

นี่ก็เหมือนกัน ถ้าเราหาใจของเราไม่เจอ เราไม่มีความสงบของใจ เราสักแต่จะทำ เวลาทำนี้มีสติไหม ถ้ามีสติในการเดินจงกรมของเรา เราประพฤติปฏิบัติของเราดี สักแต่ว่าเดิน ดูสิครูบาอาจารย์บอกสุนัขมันก็เดินได้นะ สิ่งที่เป็นไป ความเดินของเขา เขาเดินสักแต่ว่าของเขา แล้วเราล่ะ เราเดิน เดินเพื่ออะไร? เราเป็นสาวกบุตร สาวกบุตรพุทธชินโรส เป็นลูกขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประพฤติปฏิบัติมา คั่นคว้ามายังบุญญาธิการขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้ววางธรรมไว้นี้ มรรค ๘ มรรค ๘ มรรคนี้นี้เป็นทางเดินอันเอกทางเดินของใจ ถ้าใจมันมีมรรคขึ้นมา มรรคมันเกิดจากอะไรล่ะ? มรรคมันมีสติ มีสมาธิ มีความดำริชอบ งานชอบ มีสติ ถ้ามีสติงานนั้นก็ป็นงานขึ้นมา

เราทำงานทางโลกนะ ถ้าเราไม่ตั้งใจทำ สักแต่ว่าทำ เวลาคนมีความชำนาญทำชำนาญขนาดไหน ทำโดยที่ว่าทำไปโดยอัตโนมัติ สิ่งนั้นมันก็ผิดพลาดได้นะ แต่ถ้าเรามีสติของเรา เราตั้งของเราขึ้นมา แล้วงานของเราเป็นงานอันละเอียด งานอันละเอียดนะ งานที่เป็นนามธรรม สิ่งที่เป็นงานทางโลกเวลาเขาทำกัน เขายังมีความผิดพลาดได้

สิ่งที่เป็นสิ่งที่จะทำหัวใจนี้ให้อิ่มเต็ม ที่สุดแห่งจิตนะ นี่ที่สุดแห่งจิต จิตนี้มันหมุนเวียนไปมันรับสภาพต่างๆ มันรับไปหมด เวลาคิดออกไป จินตนาการไปขนาดไหน ความคิดเกิดขึ้นมาแล้วมันให้ผลอะไรล่ะ? ให้ผลกับความเดือดร้อนของใจ ใจนี้เดือดร้อนมาก คิดถึงแต่ว่าเวลาเราต้องตายมันก็มีผลตกอกตกใจในหัวใจแล้ว สิ่งที่เกิดตกอกตกใจนะ แล้วสิ่งที่เป็นธรรมชาติ มันก็ต้องเป็นอย่างนั้นอยู่แล้ว มันต้องถึงที่สุดนะ คนเรานี้ต้องตายถึงที่สุด แล้วเราจะเอาสิ่งใดเป็นเสบียงของเราไป ถ้าเป็นชาวพุทธทำทานก็ได้เสบียงสิ่งนี้ไป สิ่งที่เป็นทานนะ เป็นอามิส

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกพระอานนท์ “อานนท์บอกให้บริษัท ๔ ให้ปฏิบัติบูชา” สิ่งทีปฏิบัติบูชาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรารภนา ให้เราเก็บตักดวงสิ่งที่เป็นประโยชน์กับชีวิตนั้นไป ใครทำได้มากสิ่งนั้นก็ป็นประโยชน์กับชีวิตนั้น ใครทำได้น้อย ทำมากทำน้อยอยู่ที่เราหาเวลาของเรา เราคิดว่าเราไม่มีเวลา ทุกคนก็ไม่มีเวลา

เวลาพระปฏิบัติเวลาออกธุดงค์ ถ้าเราไปคนเดียวของเรา เวลา ๒๔ ชั่วโมง ไปอยู่กับหมู่คณะเริ่มตั้งแต่เป็น ๒ คนขึ้นไปมันก็ต้องตั้งกติกา เห็นไหม ออกบิณฑบาตตอนไหน จะทำข้อวัตรตอนไหน ถ้าหมู่คณะมีมากขึ้น เราต้องรับผิดชอบมากขึ้น สังคมเป็นแบบนั้น แล้วว่ามีเวลา ถ้าเราออกคนเดียว เราไปประจำของเราคนเดียว เราก็จะมีเวลาของเรา แม้จะทำข้อวัตรอยู่มันก็ตั้งสติได้ ทำภาวนาไปได้ จะจับไม่กวาด จะทำอะไรแล้วแต่ เราพุทโธของเราไป เราไม่ห่วงการคุยเล่น ไม่ห่วงสิ่งต่างๆ สิ่งนั้นก็เลสมันต้องการ

สิ่งที่ต้องการ นี่เป็นสังคม ถ้าเราไม่ตกทาย เราไม่อยู่กับเขา เราไม่ร่วมมือกับเขา เขาก็หาว่าหาว่าเรา...หาว่าไง หาว่าเราเห็นแก่ตัว สิ่งที่เราเห็นแก่ตัวไม่เห็นแก่ตัวนี้มันเป็นที่ว่า มันมีธรรมวินัยนี้บังคับ ถ้าเราเป็นผู้ประพฤติปฏิบัติ เราถือตามธรรมวินัยสิ ถ้าธรรมวินัยวางไว้ชัดเจนอยู่แล้ว เราตั้งสติของเรา เรากำหนดของเรา เราเป็นผู้ที่ไม่ประมาท ถ้าเราไม่ตั้งสติของเรา เราเป็นผู้ประมาททำอะไรก็สักแต่ว่าทำ สิ่งที่เราสักแต่ว่าทำแต่ละเอาผลนะ เวลาทุกข์ก็บ่นว่าสิ่งนี้เป็นความทุกข์ ความทุกข์นี้มันเกิดมาตลอด เหมือนกับที่ว่าสิ่งที่ไฟสุ่มขอน ไฟสุ่มขอนมีความร้อนอยู่แล้ว

นี่ก็เหมือนกัน ในเมื่อเรามีหัวใจ หัวใจจะมันมีความเราร้อนอยู่แล้ว แล้วจะเริ่มคันที่ตรงไหน เรายังหาใจของเราไม่เจอ เราทำความสงบของใจไม่ได้ ถ้าเราทำความสงบของใจไม่ได้ เราจะเอาอะไรออกประพฤติปฏิบัติ สิ่งที่จะประพฤติปฏิบัติเริ่มต้นจากที่ไหนล่ะ? เริ่มต้นจากตัวทุกข์นี้ ตัวสิ่งที่ความรับรู้สึก

ชีวิตเกิดจากอะไร ชีวิตเกิดที่ไหน ปฏิสนธิจิตเกิดจากไหน? ปฏิสนธิวิญญาณเกิดในครรภ์ของมารดา เกิดในครรภ์ของมารดาแล้วเจริญเติบโตออกมาด้วยอำนาจของกรรม ถ้ากรรมถึงที่สุดตัดรอนก็สิ้นชีวิตในครรภ์ของมารดา สิ่งที่เกิดขึ้นชีวิตในครรภ์ก็ได้ เกิดมาสิ้นชีวิตก็ได้ เกิดมานี้เรามีอำนาจวาสนาเราเจริญเติบโตมา สิ่งนี้ ชีวิตนี้เริ่มต้นจากตรงนี้

แล้วที่สิ้นสุดมีไหม? ที่สิ้นสุดถ้าไม่มีการประพฤติปฏิบัติจะไม่มีที่สิ้นสุดเลย สิ่งที่ไม่สิ้นสุด เพราะคนจะเชื่อหรือไม่เชื่อก็แล้วแต่ว่าคนเราตายแล้วสูญ ตายแล้ว แล้วกัน สิ่งที่เกิดขึ้นมานี้แค่ชาติเดียว นั่นเป็นความคิด แต่ถ้าเป็นความจริงสิ่งนี้ไม่เป็นความจริง เพราะความรู้สึกนี้ใครทำลายได้ ถ้าสิ่งที่ทำลายความรู้สึกนี้ได้ละ เวลาเราทุกข์ขึ้นมา เราก็ต้องผลักไสสิ่งนี้ออกไปจากใจของเรา เพราะเราไม่ต้องการความทุกข์แน่นอน ทุกคนต้องปรารถนาความสุข แต่เวลามันมีความขัดอกขัดใจ ทำไมเราทำลายไม่ได้ นี่เป็นปัจจุบันนะ

แต่สิ่งนี้เวลามันออกไป เวลาเราตาย เราเคย เวลาเราเคยนอนหลับไป สิ่งนี้มันหลับไปโดยธรรมชาติ แต่เวลาตายไปจิตมันหลุดออกไป ถ้าคนเคยสลับเคยต่างๆ เวลาจบ! หายไป สิ่งที่ย้ายไปมันปัจจุบันนี้ไง แต่สิ่งนี้มันออกไปสถานะใหม่ มันจะหายไปไหนล่ะ นี่คือตัวจิตใจ ไม่มีที่สิ้นสุดหรอก ถ้าไม่มีธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้คอยชะล้าง

ถ้ามีธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าคอยชะล้าง แล้วสิ่งนั้นจะอยู่ที่ไหนล่ะ สิ่งนั้นท่านก็เห็นว่าธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะชะล้าง เราต้องเห็นความสงบของใจก่อน ถ้ามีความสงบของใจ แม้แต่ใจสงบเราก็จะตื่นตื่นแล้ว นี่ความสงบของใจมันจะมีความสุขขนาดไหน

ความสุขนะ เวลาแต่ละอย่างมา เวลาเราถ่ายรูป เราเอาฟิล์มนี้ไปล้างมันจะได้รูปนั้นออกมา ถ้าฟิล์มมันเสีย เราไปล้างมันก็ไม่ได้รูปออกมา นี่ก็เหมือนกัน เวลาความสงบขึ้นมา นี่ฟิล์มมันเสียได้ เสียอย่างไร เสียหมายถึงว่า มันยกขึ้นวิปัสสนาไม่ได้ ถ้ายกขึ้นวิปัสสนาไม่ได้เราก็เข้าใจว่าสิ่งนี้เป็นธรรม สิ่งนี้เป็นธรรม สิ่งนี้เป็นธรรมนะ สิ่งที่เป็นธรรมเพราะมันปล่อยวางเฉยๆ มันว่างถึงความสงบ แต่เจ้าชายสิทธัตถะปฏิเสธมากับอาฬารดาบส สมาบัติ ๘ สิ่งต่างๆ นี่ ความสงบของใจ

สิ่งที่ความสงบของใจนะ สิ่งที่เป็นวัตถุมันพิสูจน์กันได้ สิ่งที่เป็นนามธรรมใครจะพิสูจน์ได้? พิสูจน์ได้ต่อเมื่อผู้ที่มีบุญญาธิการ บุญญาธิการคือมันไม่เชื่อกิเลสใจ แต่ถ้าไม่มีบุญญาธิการนะ เวลาสิ่งที่ประสพขึ้นมา กิเลสมันจะสวมรอยๆ ในการประพฤติปฏิบัติของเรา กิเลสมันจะสวมรอยจากความรู้สึกของเรา เวลามันปล่อยวาง เห็นไหม แม้แต่แค่ทำความสงบ กำหนดพุทโธๆ พุทโธขึ้นมา เวลาจิตสงบลงไป ถ้ามันสงบ ความสงบของจิตมันมีลักษณะต่างๆ กัน

สิ่งที่ความสงบ เห็นไหม เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกไว้ในพระไตรปิฎก อจินไตยมี ๔ อย่าง ตั้งแต่พุทธรวิสัย กรรม โลก ฌาน

ฌานคือความสงบ ฌาน สิ่งที่ฌานเพราะอะไร เพราะสิ่งที่ความสงบ อาการแสดงออกต่างๆ กัน ขณะที่กำหนดพุทโธๆ มันสงบลงไปโดยนมนวลก็ได้ จะตกเหวตกบ่อก็ได้ สิ่งต่างๆ แล้วเวลาความสงบลงไปถ้ามีอำนาจสนามมันจะมีความสว่างแผ่ไสของมัน นี่ว่างเฉยๆ ว่างโดยที่ไม่เห็นต่างๆ นี่ถ้าไม่มีสติเราก็จะเข้าใจว่าสิ่งนี้เป็นธรรมเพราะอะไร เพราะเราได้ลงมือลงแรงแล้ว เราได้

ตั้งสติ เราได้กำหนดพุทโธฯ ตั้งสติไว้ตลอด เราคิดว่าสิ่งนี้คือการวิปัสสนา สิ่งนี้คือการชำระกิเลส สิ่งนี้เป็นสมณะนะ

เราต้องหาก่อน เห็นไหม เราเกิดมาในโลกนี้เกิดมาเป็นมนุษย์ สิ่งที่เป็นมนุษย์มีขนชาติต่างๆ สิ่งต่างๆ กัน เหมือนกัน เวลากล้องถ่ายรูปมันก็มียี่ห้อต่างๆ มีคุณภาพต่างๆ การใช้ประโยชน์ของมัน สิ่งนี้เป็นของมัน คือมันเป็นรุ่นเป็นแบบอย่างของเขา นี่ก็เหมือนกัน สิ่งนี้คือวิญญูะ วิญญูะมันวนมา เราเกิดมาเป็นมนุษย์นี่เหมือนกล้องตัวหนึ่ง มีร่างกายคือตัวกล้อง มีหัวใจคือตัวฟิล์ม ตัวฟิล์มตัวนี้สำคัญมาก สำคัญว่ามันต้องทำความสะอาดของมันขึ้นมา

ถ้าไม่ทำความสะอาดของมันขึ้นมานะ ในการศึกษาของผู้ที่เป็นลัทธิต่างๆ เขาบอกว่าในการประพฤติปฏิบัติ เราประพฤติปฏิบัติไปแต่เราหวังผลไม่ได้เพราะอะไร เพราะสิ่งนี้มันมีค้นหา มีความทะยานอยาก ในการประพฤติปฏิบัติมีค้นหาความทะยานอยาก แล้วมันจะไม่เป็นการประพฤติปฏิบัติโดยมรรคใด

เขาไม่เข้าใจว่าในเมื่อเรามีกิเลส ในเมื่อทุกคนเกิดมามีมันมีกิเลสโดยธรรมชาติ สิ่งที่เกิดโดยธรรมชาติของหัวใจนี้มันก็เหมือนกับมีฟิล์ม มันมีภาพอยู่แล้วไง ภาพ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจิตสงบลงไป บุพเพนิวาสานุสัญญาสาวไปในภาพอดีต เราจะลบสิ่งนี้ไม่ได้หรอก สิ่งที่มีมันมีอยู่แล้วโดยจิตโดยนิสสัยมันมีอยู่โดยธรรมชาติ

เวลาเราศึกษา เวลาเราพิจารณาขึ้นมา มันก็เหมือนว่า กล้องนี้เราถ่ายภาพไป ถ่ายภาพไปมันซ้อนมาตลอด แต่ถ้ามันถ่ายภาพสิ่งที่เป็นอุบัติเหตุ สิ่งที่เป็นความทุกข์ความยาก สิ่งนี้มันเป็นสิ่งที่ว่า นี่คือการชำระ แต่ถ้ามันถ่ายแล้วมันเป็นสิ่งที่ดีนะ เราตั้งใจทำหน้าที่การทำงานของเร เราตั้งใจประพฤติปฏิบัติ สิ่งนี้มันก็เป็นคุณงามความดี มันก็ต้องถ่ายไปก่อน ถ่ายจนกว่ามันจะสงบเข้ามา สิ่งที่ยังเข้ามา มันจะสงบเข้ามาโดยสัจจะของมัน

ถ้าเรามีสติ มีครูบาอาจารย์ ครูบาอาจารย์จะชี้แนะตรงนี้ ชี้แนะว่ามันต้องทำสมณะเข้ามาก่อน ถ้าจิตนี้สงบแล้วเอาจิตนี้ออกวิปัสสนา เหมือนกับเวลาเขาตั้งโปรแกรมพวงกระบิด มันจะมีโปรแกรมของเขา มันจะสามารถจะเข้ามาทำลายตัวมันเองได้ นี่เป็นสิ่งที่ป็นวัตถุ สิ่งที่เป็นวัตถุ

แต่เป็นเรื่องของวิปัสสนาละ การจะโปรแกรมมันก็ต้องสร้างหัวใจให้สงบขึ้นมา แล้วออกไปเราจะถอดสิ่งต่างๆ ถอดทำลายสิ่งที่เป็นตัวของกล้อง คือกาย กายกับเวทนา กาย เวทนา จิต

ธรรม สิ่งที่กาย เวทนา จิต ธรรม จิตมันออกไปเห็นสภาวะแบบนั้นมันก็เหมือนถ่ายภาพ ตัวมันเอง ถ่ายตัวมันเอง แล้วใช้ปัญญาใคร่ครวญโปรแกรมว่าเราจะรู้คันลึงนี้อย่างใด ถ้าเรารู้คันลึงนี้ได้ รู้คันคือการวิปัสสนา

เวลาองค์หลวงปู่มันท่านออกประพาศปฏิบัติใหม่ๆ เวลาท่านออกประพาศปฏิบัติ ท่านทำ ความสงบของใจ หลวงปู่มันไปกับหลวงปู่เสาร์นะ เวลาออกประพาศปฏิบัติแล้วเวลาจิตสงบเข้า มาเห็นนิมิต เห็นความเป็นไป เห็นขนาดไหนถึงที่สุดตอนออกมา มันก็ยังมีความรู้สึกต่างๆ มัน ไม่ได้ทำลายกิเลสนะ

เวลาไปปรึกษากับหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่เสาร์บอกว่า “ต้องให้พิจารณาของหลวงปู่มันเอง” เวลาท่านพิจารณาลงไป พิจารณาเข้าไปแล้วมันไม่เข้าไปสะเทือนกิเลสเลย มันเป็นนิมิตใจ สิ่งที่เป็นนิมิตเหมือนกับการส่งออก สิ่งที่ส่งออก เราเข้าใจว่าเราคิดส่งออกไปแล้วจะเป็นการส่งออก แม้แต่เห็นนิมิตภายในมันก็เป็นการส่งออก ส่งออกแล้วมันไม่เข้าหลักเกณฑ์ ประพาศปฏิบัติ ขนาดไหนมันก็ไม่มีช่องทางออก จนถึงที่สุดนะ “หรือว่าเราปรารถนาเป็นพระพุทธเจ้า เป็นพระ โพธิสัตว์” ถึงลาใช่ไหม ลาพระโพธิสัตว์อันนั้นแล้วเริ่มวิปัสสนาใหม่ เริ่มทำความสงบของใจเข้ามา พอใจสงบเข้ามามันจะเห็น กาย เวทนา จิต ธรรม

สิ่งที่เป็นโปรแกรมมันเกิดตรงนี้ สิ่งที่หลวงปู่มันพิจารณาเข้ามา พอพิจารณาเข้าไปเห็น ความเป็นไปของกาย เวทนา จิต ธรรม โดยสังจะความจริงของมัน เวลาคายออกมา “อย่างนี้ ถูกต้อง” มันมีความต่าง เห็นใหม่ ถ้ามีความต่าง ถ้ามันสงบเข้ามาเฉยๆ เห็นนิมิต เห็นต่างๆ นี่มัน ส่งออก สิ่งที่ส่งออก สิ่งที่เป็นนามธรรมมันละเอียด ละเอียดลึกซึ้งในหัวใจ แล้วถ้ามีอำนาจาสนา มันจะไม่หลงไปในความเห็นที่จิตมันไปเห็นภาพนิมิต เห็นการส่งออกแล้วนั่นคือวิปัสสนา

การถ่ายภาพ ภาพนี้ถ่ายเข้าไปแล้วเราเห็นเองในความเป็นไปของภาพนั้น ถ่ายออกมาแล้ว มันเป็นประโยชน์หรือมันเป็นโทษ เป็นโทษหมายถึงว่ากิเลสมันไปยึด ถ้ายึดสิ่งนี้มันก็มีความ ผูกพัน สิ่งผูกพันมันก็เป็นประพาศปฏิบัติถ้าไม่ถึงที่สุด ไม่เข้าไปถึงการชำระกิเลส มันก็ปฏิบัติ บุญองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า การปฏิบัติบูชา เห็นใหม่ เราได้บูชา เราก็ได้สร้างสม บุญญานุการ สร้างสมบุญบารมี ภูษชาติสิ้นเข้าแต่มันไม่เข้าถึงหลัก มันไม่ถึงที่สุดของจิต

ถ้าไม่ถึงที่สุดของจิตจะทำอย่างไร ถ้าไม่ถึงที่สุดของจิต เราต้องวางให้เป็นกลาง สิ่งที่เป็น กลางนี้ ความสงบของใจเข้ามาแล้วนุ่มไปถ้ากำลังพอนะ กำลังพอ เราจะนุ่มไปที่กาย เวทนา จิต

ธรรม ถ้ากำลังไม่พอ กำลังไม่พอ ทำความสงบของใจเข้ามา กำลังไม่พอ เราต้องพยายามกำหนด เข้าไปให้ลึกกว่านั้น เห็นไหม ขณิกสมาธิ อุปจารสมาธิ อัปปมาสมาธิ สิ่งที่เป็นสมาธินี้ ความที่ สงบก็ต่างกัน สิ่งที่ต่างกันเราต้องมีความมุมานะ เราต้องมีความมั่นคงของเรา ถ้าเรากำหนด พุทฺโธ จิตมันสงบเข้ามาขนาดไหนเราต้องพุทฺโธต่อไป เราอย่าชะล่าใจ

ถ้าจิตมันเริ่มสงบ เราจะปล่อย พอปล่อยขึ้นมา เคยสงบหนึ่งแล้วคิดใจ เวลาคิดใจขึ้นมา เวลากำหนดเฉยๆ จะให้มันสงบอย่างนี้อีกๆ แล้วมันจะไม่ได้หรอกเพราะอะไร เพราะมันมีตัณหา ช้อนตัณหา ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติมันจะเห็นตัณหาคือกิเลสของเราช้อนเข้ามาในกิเลสปัจจุบัน กิเลส โดยปัจจุบันคือมันมีกิเลสอยู่แล้ว แล้วเราไปวาดภาพคือล้อมกรอบไว้อีกชั้นหนึ่งว่าเราอยากได้สิ่ง นั้น ประพฤติปฏิบัติเพื่ออยากได้สิ่งนั้น

ที่เขาบอกว่า “ปฏิบัติโดยตัณหาแล้วจะไม่ได้ผล” ถ้ามันเป็นธรรมชาติ สิ่งที่เป็นธรรมชาติ คือในปัจจุบันนี้เรามีกิเลสอยู่แล้วๆ เราประพฤติปฏิบัติไปโดยธรรมชาติ โดยกำหนดคำบริกรรม พุทฺโธๆ เพราะเรากำหนดพุทฺโธแล้วนึกถึงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า กำหนดพุทฺโธๆ จิต มันไม่ส่งออกไป การส่งออกไปมันถ่ายภาพไปไม่ไกล มันถ่ายภาพในอายตนะเท่านั้น ในตา ในหู ในจมูก ในลิ้น ในกาย ในใจ มันอยู่กับปัจจุบันนี้ สิ่งปัจจุบันนี้โดยธรรมชาติของจิต ถ้ามันมี พุทฺโธๆ หล่อเลี้ยง มันจะสงบเข้ามาได้ ถ้ามันสงบเข้ามาได้โดยธรรมชาติของมัน เห็นไหม นี่มัน จะสงบเข้ามา เราถึงอยู่ปัจจุบันไม่ให้ตัณหาช้อนตัณหา

ถ้าตัณหาช้อนตัณหา เวลาประพฤติปฏิบัติ อยากได้มากแล้วกำหนดพุทฺโธ ปากว่าพุทฺโธนะ แต่ใจนะมันหมายไปในอดีตว่าสิ่งนี้ออยากได้อย่างนั้น อยากได้อย่างนี้ สักแต่ว่ามันเป็นอย่างนี้ไง... พุทฺแต่ปาก แต่หัวใจมันคิดไปในอดีต ถ้าเราปฏิบัติจนมันลุ่มลึกกลุกกลาน มันจะเข็ด พอสิ่งที่เข็ด มันก็ทำในปัจจุบันนะ พุทฺโธก็พุทฺโธในปัจจุบันนี้ แล้วตั้งสติให้พร้อม จิตมันจะไม่ส่งออกไป มันจะไม่ย้อนไปในอดีตอนาคต

นี่ทำไป พุทฺโธๆ มันจะสงบเข้ามาได้ มันจะเห็นขณิกสมาธิ ถ้ากำหนดพุทฺโธอีก พุทฺโธ เรื่อยๆ มันจะอุปจารสมาธิ พออุปจารสมาธิ จิตสงบเข้ามาแล้วมันมีกำลังของมัน มันจะออกรู้สิ่ง ต่างๆ ออกรู้ที่ว้าไปเห็นนิมิตต่างๆ ถ้าเรามีสติๆ ยับยั้งไว้ กำหนดพุทฺโธไปเรื่อยๆ มันจะสงบเข้าไป อีก สงบตั้งแต่พุทฺโธจะเริ่มเริ่มจางลงๆ จางลงจนกำหนดพุทฺโธไม่ได้ กำหนดพุทฺโธไม่ได้ จิตสงบ

มันลึกเข้ามา นี่กำหนดไปเรื่อยๆ พอมันสงบเข้าไปคายออกมาเราก็พุทโธต่อไป ก็สงบเข้าไปอีก ถ้าเรามีความมูมานะอย่างนี้

ว่าอำนาจวาสนาเราไม่มี เวลาเรากำหนดไปที่กาย เวทนา จิต ธรรม เราทำของเราไม่ได้...ถ้าทำอย่างนี้ทำไมจะทำไม่ได้ ถ้าทำอย่างนี้เพียงแต่ว่าเราไม่จริง เราไม่มีความมูมานะ เราทำสักแต่ว่า แล้วพอแรงความเพียรเข้าไป เคนจกรรมนั่งสมาธิ เราไปอ่อนแอกับการเดินจกรรมนั่งสมาธิ เราทำแล้วมันไม่ได้ผล นั่งคอตกระ

ถ้านั่งคอตกระเราต้องย้อนกลับมาว่า วันนี้ตั้งแต่เช้าขึ้นมาเรตั่งสติอย่างใด ถ้าวั่งสติณะเราย้อนกลับมาตั้งแต่ตื่นนอน แล้วพยายามตั้งสติไว้ ควบคุมใจของเราให้ได้ ออกบิณฑบาตกลับมา ขณะนั้นอาหารนั้นอะไร วันนี้เรจันสิ่งนี้ นั้นอาหารที่ว่าจันแล้ว พอไปนั่งสมาธินี้มันมีอาการอึด อาการร่งเหงาหาวนอน พรงนี้เรจันให้น้อยลง จันอาหารเรจันเลือกของเราสิ

นี่มันจะย้อนกลับไปคุณะ กลับไปคู้ตั้งแต่ตื่นนอน ตั้งแต่ออกบิณฑบาต ตั้งแต่กลับมา กลับจากบิณฑบาตจันอาหารอย่างไร ล้างบาตร เช็ดบาตร แล้วเรเข้าทางจกรรม เรนั่งสมาธิขนาดไหน ถ้ามันยังไม่ได้ผล เรทั้งผ่นอาหาร เรทั้งไม่นอน สิ่งทีอดคนนอนผ่นอาหารมันจะเข้ามาตรงนี้ เข้ามาที่ว่า เรประพฤติปฏิบัติแล้วมันไม่ได้ผล ไม่ได้ผล เห็นไหม เริ่มคั้นให้ถูก จิตนี้ถึงที่สุดได้ ถ้าเรเริ่มต้นไม่ถูก เรหาทางเข้าไม่ได้นะ จิตนี้มาจากไหนถึง

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเวลาย้อนอดีตชาติไป ตั้งแต่พระเวสสันดรออกไป แม้แต่เกิดเป็นเจ้าชายสิทธัตถะก็เห็น ก็รู้ว่าปัจจุบันนี้เป็นเจ้าชายสิทธัตถะ แต่ยังไม่ได้บรรลุธรรมเป็น องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ย้อนไปอดีตชาติตั้งแต่พระเวสสันดรไป ๑๐ ชาติออกไป เห็นสภาวะจิตออกไปตลอดไป นี่ขนาดเกิดเป็นเจ้าชายสิทธัตถะชาตินี้เป็นชาติปัจจุบันนะ แล้วว่าจิตนี้มาจากไหน จิตนี้มาจากไหน

กำหนดไปคู้ดูอุปตญาณ ถ้ามไม่สำเร็จมันก็ต้องเกิดตายไปอย่างนี้ แต่ถ้าเกิดตายนี้ นี้ออดีตอนาคตไม่สนใจ ย้อนกลับมาในปัจจุบัน จนอัสวักขญาณเข้ามาทำลายอวิชชาตรงนี้ นี่จิตที่สุดแห่งจิต

จิตที่สุดแห่งจิตคือจิตมันทำลายสิ่งที่เป้นอวิชชา อวิชชาคือมันไม่รู้ตัวมันเอง แม้แต่มันว่าง มันปล่อยวาง ถ้าวจิตไม่เป็นอัปนาสมาธิเข้ามา ไม่ว่างขนาดนั้นจะไปเห็นบุพเพนิวาสานุสติญาณ

ได้อย่างไร จะไปจุตูปปาตญาณได้อย่างไร เห็นไหม จิตนี้สงบว่างมาก แต่ว่างมากก็ยังส่งออกไป อดีตอนาคต จนย้อนกลับเข้ามา ย้อนกลับเข้ามาจนเป็นอัสวักขณญาณ นี่มรรคเกิดอย่างนี้ แล้วมรรคทำลาย นี่จิตถึงที่สุดมันต้องปล่อยวางทั้งหมด

แต่ถ้าจิต อย่างการประพฤติปฏิบัติ ที่ว่าเราไม่มีอำนาจวาสนา เรากำหนดไปแล้วมันไม่เห็นกาย เวทนา จิต ธรรม เราไม่ได้สร้างบุญกุศลมา สิ่งที่เป็นบุญกุศลการสะสมมาเป็นจริตินิสัย สิ่งที่เป็นจริตินิสัย ถึงพยายามกำหนดพุทโธหรือใช้ปัญญาอบรมสมาธิ ถ้ากำหนดพุทโธๆ นี่เรามีความตั้งใจของเรา

ในการประพฤติปฏิบัติ งานอันเอก งานของโลกเขาปัจจัยเครื่องอาศัย งานที่ประกอบสัมมาอาชีวะแค่ปัจจัยอาศัยเท่านั้น เพราะชีวิตนี้มี เราได้อาศัยสิ่งนั้น บริหาร ๘ ของเรา ของภิกษุนี้ก็เหมือนกัน ปัจจัยเครื่องอาศัยนะ ได้อาหารบิณฑบาตมา สิ่งที่ยารักษาโรคเป็นปัจจัยเครื่องอาศัยทั้งหมด เอาจากบริหาร ๘ นี่ออกแสวงหาสิ่งนี้มา แล้วอาศัยชีวิตนี้ ชีวิตนี้อาศัยได้แค่นี้ การมีชีวิตอยู่ มีปัจจัยเครื่องอาศัยนี้มันก็ดำรงชีวิตได้แล้ว การดำรงชีวิตแล้ว โลกเขาจะมั่งมีศรีสุขขนาดไหน เวลาถึงที่สุดแล้วเขาก็ใช้แค่การดำรงชีวิตนั้นไป แล้วชีวิตนี้ไปถึงที่ไหนล่ะ? ถึงที่สุดแล้วก็ต้องพลัดพรากทุกๆ อย่าง

แต่ถ้าในการประพฤติปฏิบัติ โอกาสของเรานะ เราเกิดมาชีวิตนี้ เกิดมาพบพระพุทธศาสนา เกิดมาเจอหมู่เจกณะ หมู่คณะ เห็นไหม สัปปายะ ๔ หมู่คณะเป็นสัปปายะ สถานที่เป็นสัปปายะ อาหารเป็นสัปปายะ...อาหารเป็นสัปปายะ สัปปายะของใคร ไม่ใช่กินอึมันนอนอุ่นเป็นสัปปายะนะ กินอึมัน กินจนท้องแตกนะ กินจนขนาดไหน มันนอนสบายใจ

แต่ถ้าเราสัปปายะ กินอาหารอย่างนี้ ฉันทอาหารอย่างนี้แล้วนั่งไม่โง่งว่ง ฉันทอาหารอย่างนี้ นั่งแล้วสัปหงกงงกัน นี่สัปปายะมันอยู่ตรงนี้ต่างหากล่ะ อยู่ตรงที่เราจะเลือกเอาอาหารอันใด ขณะที่ฉันทอาหารไปแล้วมันนั่งแล้วไม่เป็น เป็นไปไม่ได้ ฉันทข้าวเปล่าๆ เลย

อาหาร ในพระไตรปิฎกองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางไว้ อาหารอย่างหยาบ อาหารอย่างกลาง อาหารอย่างละเอียด เห็นไหม อย่างหยาบๆ เนื้อสัตว์นี่หยาบๆ แล้วอย่างมีส่วนผสมกัน นี้อย่างกลาง แล้วอย่างละเอียด นี่เป็นพวกผักพวกหญ้า อย่างละเอียดเพราะมันไม่มีไขมัน นี่อาหารเป็นสัปปายะ

แล้วครูบาอาจารย์เป็นสัปปายะนะ นี่สัปปายะ ๔ สิ่งนี้ใครเกิดมาแล้วสมบูรณ์เจอสภาวะแบบนี้ นี่คืออานาจาสนา แล้วเราปัจจุบันนี้มันเป็นไปไหมล่ะ? มันเป็นไป เห็นไหม ถ้าไม่เป็นไป เราจะมีโอกาสได้ประพตปฏิบัติไหม

ในการประพตปฏิบัตินะ ถ้าสิ่งที่ศาสนาเรียวแหลมไป ขนาดไปวัดไปวาเขาก็ว่าผู้ที่ไปวัดนี้มีปัญหาทั้งนั้นเลย แล้วประพตปฏิบัติจะมีคนตินินทาทำให้เราไม่กล้าประพตปฏิบัติ แต่ในเมื่อเราจะทำคุณงามความดี คุณงามความดีนี้เป็นสิ่งที่เราเชื่อมั่น เราตั้งใจของเรา ถ้าเราทำคุณงามความดี ชีวิตนี้เกิดมาก็เท่านี้ คนจะมั่งมีศรีสุข คนจะทุกข์ยากจนเข็ญใจ ก็ต้องเกิดแล้วตายเหมือนกัน เกิดและตายโดยที่ไม่มีสิ่งใดเป็นประโยชน์กับเขา ไม่เป็นประโยชน์กับเขาเพราะเขาไม่สนใจในชีวิตของเขา เขาไปสนใจกับปัจจัยเครื่องอาศัย สิ่งที่ยึดปัจจัยเครื่องอาศัยถึงเวลาเขาต้องพลัดพรากสิ่งนั้นไป ปัจจัยเครื่องอาศัยก็อยู่ในโลกนี้ให้คนอื่นได้อาศัยต่อไป แต่หัวใจดวงนั้นไปตามเวรตามกรรมนะ

ทำคุณงามความดีไว้ คนเกิดมานี้คนที่ทำคุณงามความดีของเขาก็มี เขาก็จะไปเกิดในที่สมควรของเขา เห็นไหม เกิดในที่สมควรนะ แต่ถ้าเราทำความสงบของใจเข้ามา เริ่มชำระสิ่งนี้ ชำร่ออย่างหยาบๆ สิ่งที่ยังชำระอย่างหยาบๆ สิ่งที่เป็นกถาสือคือธาตุ ๔ ถ้าจิตมันสงบเข้ามา แยกแยะสิ่งนี้ แยกแยะโปรแกรม พยายามใช้ปัญญาของเราใคร่ครวญ มันต้องถอดถอนถอดคลายออก เวลาจิตสงบเข้ามาวิปัสสนา รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ อยู่ที่ไหน ถ้าจิตไม่สงบนะ ไม่เห็นอาการของใจ

ความคิดนี้เป็นอาการของใจ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ มันเป็นอารมณ์ความรู้สึก อารมณ์ความรู้สึกเราจับความรู้สึกสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จับความคิด จับเวลาติดความปรุงแต่ง สิ่งต่างๆ นี่จับ สิ่งนี้มันจะมีพร้อมของมันในตัวของมันเอง นี่โปรแกรม โปรแกรมคืออย่างนี้ไง คือสิ่งที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเทศนาว่าการไว้ในพระไตรปิฎก ธรรมและวินัยเราไปถ่ายภาพมา เราไปช้อนมา สิ่งที่เราไปถ่ายภาพมา มันไม่เป็นการกระทำของใจดวงนั้น

แต่ถ้าจิตสงบเข้ามาใช้ปัญญาอบรมสมาธิ นี่ความคิดต่างๆ เริ่มตริกในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ใช้ความคิดของเราที่คิดนี้ สิ่งนี้มันเป็นอาการของใจ อาการของใจคือสิ่งที่ เป็นอารมณ์ความรู้สึก เห็นไหม นี่อาการของใจ ถ้ามันใช้ปัญญาไล่ต้อนสิ่งนี้เข้ามา มันจะปล่อยวางสิ่งนี้เข้ามา กำหนดพุทโธๆ มันก็ปล่อยอาการของใจเข้ามา สิ่งทีปล่อยอาการของใจเข้ามา ถึง

เป็นสมาธิ สิ่งที่เป็นสมาธิก็คือตัวฟิล์ม สิ่งที่ตัวฟิล์ม เวลาเราวิปัสสนาไป ฟิล์มมันติดในอะไร จิตติดในอะไร? ติดในร่างกาย ร่างกายสักกายทิฎฐิ ทุกคนต้องมีความเห็นผิด ความเห็นผิด เห็นผิดจากใคร? เห็นผิดจากกิเลส ไม่ใช่เห็นผิดจากเรา จากเรานะ

จิต เวลาเราตรัสธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เวลาคนเราตายไปเราก็เห็น เวลาเราไปงานศพของคนอื่น เวลาเราไปงานศพ ศพเราต้องเผื่อต้องทำลาย ร่างกายเราก็เหมือนกัน เวลาเราคิด เราคิดได้อย่างไร แต่เป็นธรรมจากสติปัญญา เป็นธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นธรรมจากประเพณีวัฒนธรรม แต่ถ้าเป็นความคิดของหัวใจนะ โปรแกรมอย่างนี้มันจะแยกแยะอย่างนี้ มันถอดใจ ถอดส่วนประกอบของกล้อง

นี่ก็เหมือนกัน ถอดส่วนประกอบของใจ รูป รส กลิ่น เสียง อันนี้เป็นบ่วงของมาร เวลามันปล่อยเข้ามา ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง นี่ตัวกล้อง ถ้าผม ขน เล็บ ฟัน หนัง สิ่งใดสิ่งหนึ่ง ถ้าจิตสงบเข้ามามันจะย้อนกลับไปสิ่งนี้ นี่เป็นเจโตวิมุตตินะ ถ้าเป็นเจโตวิมุตติ เวลาจิตสงบเข้ามามันจะเห็นอาการของธาตุขันธ์ จากเส้นผมเส้นหนึ่ง ขนเส้นหนึ่ง รูขุมขนรูหนึ่ง ถ้าจิต สภาวะ ตาของใจไปเห็นนะ แล้วมาขยายสิ่งนี้ นี่เป็นวิภาคะ มันขยายส่วน เราต้องขยาย ต้องให้วิภาคะให้เห็นความเป็นไปของมัน นี่มันเป็นไตรลักษณ์อย่างนี้

แต่ถ้าฟังอยู่ การฟังดูแล้วใช้พลังงานคือใช้ความรู้สึกของใจให้มันแยกขยาย สิ่งที่แยกขยาย นี่เจโตวิมุตติ แต่ถ้าเป็นปัญญาวิมุตตินะ มันใช้สติ ใช้ความรู้สึก ใช้จิตเรานี้ใคร่ครวญ ใคร่ครวญว่า ในร่างกายของเรามีเซลล์ มีสิ่งต่างๆ มีเส้นเลือด มันส่วนประกอบขึ้นมาเป็นมนุษย์ เห็นไหม คนมันอยู่ที่ไหน จี๊ไปที่เขนก็เขน ขา ส่วนประกอบของอวัยวะ ตรงไหนเป็นคน? ไม่มีคนนะ มันประกอบขึ้นมาถึงเป็นคน สิ่งที่เป็นคน คนนี้มีประโยชน์อะไร นี่เราใช้ปัญญาใคร่ครวญอย่างนี้ คนต้องมีอาหาร ต้องมีสิ่งต่างๆ อาหาร เพราะมีธาตุไฟเผาผลาญมัน ถ้ามีธาตุไฟเผาผลาญมัน มันก็ยังเป็นประโยชน์

แต่ถ้าไม่มีธาตุไฟเผาผลาญร่างกายนี้นะ จิตออกก่อน พอจิตออกก่อน ธาตุ ๔ ลมออก ไฟออก ดินเป็นดิน น้ำออก ต้องเน่า ต้องย่อยสลายไปโดยธรรมชาติของมัน โดยธรรมชาตินะ แล้วมันมีอะไรล่ะ

จิตตั้งอยู่ในร่างกายนี้ ร่างกายนี้เพราะมันเป็นปกตินี้ มีธาตุไฟอย่างนี้ มันถึงเคลื่อนไหวไปมา ติ เวลาผู้เฒ่าผู้แก่ลูกก็โยยนิ่งก็โยย เพราะอะไร เพราะมันชราคร่ำคร่า แต่เรายังมีอายุน้อยอยู่ ของนี้

มันยังของใหม่อยู่ มันยังไม่ชราคร่ำคร่า ลูกก็เร็ว นังก็เร็ว เราคิดว่าเราจะอยู่อย่างนี้ตลอดไป มันไม่
อยู่ตลอดไปหรอก เดี่ยวมันก็ต้องชราคร่ำคร่า สิ่งที่ชราคร่ำคร่า มันโดยสัจจะความจริงของเขา แต่
เราไม่ได้ประโยชน์อะไร

แต่ถ้าใช้ปัญญาของเราใคร่ครวญไป เห็นไหม เราใคร่ครวญไป นี่โปรแกรม สิ่งนี้
ใคร่ครวญไป จิตจะถ่ายภาพนี้ไปตลอด ถ้าภาพในทางวิปัสสนา แล้วมันสอนไปที่จิต เวลามัน
วิปัสสนา มันปล่อยวาง มันวิภาสะ มันคลายตัวออก นี่มันก็ถ่ายไปด้วย กล้องวิปัสสนาไปด้วย มัน
ก็ถ่ายของมันไปด้วย มันก็צלลงที่จิต צלลงที่จิต צלลงที่ฟิล์มนั้น ฟิล์มนั้นไง

จากฟิล์มที่ถ่ายภาพข้างนอกนะ นี่เห็นภายนอก ภายนอกคือกายของสัตว์โลก เห็นคนนั้น
เจ็บไข้ได้ป่วย เห็นคนนี้ย่อยสลายไป ไปเที่ยวป่าช้าในป่าช้าที่ซากศพ นี่ภายนอก สิ่งทีภายนอก จิต
มันไปถ่ายข้างนอก ถ่ายข้างนอก เห็นข้างนอก เห็นข้างนอกมาแล้วก็จินตนาการไปว่าจะเป็น
สภาวะแบบนั้น นั่นเป็นภายนอกนะ ภายนอกเราไปดูของคนอื่น

ขณะที่จิตสงบเข้ามาเป็นตัวจิตตั้งมั่น พอจิตตั้งมั่นยกขึ้นวิปัสสนาไปเห็นสภาวะกายอย่างนี้
เห็นผม ขน เล็บ ฟัน หนัง วิปัสสนาโดยปัญญาวิมุตติ พิจารณาไปโดยปัญญาเป็นธรรมารมณ์ เห็น
ไหม สิ่งนี้มันสะเทือนหัวใจ เพราะมันเห็นจากจิตที่สงบ จิตที่สงบเหมือนฟิล์มมันพร้อม มันถ่าย
ตัวมันเองแล้วצלลงที่ใจ צלลงที่จิตนั้น ที่ฟิล์มนั้น צלแต่สิ่งที่เป็นคุณประโยชน์ โปรแกรมมัน
เป็นอย่างนี้ไง

ถ้าโปรแกรมอย่างนี้มันต้องเกิดจากการกระทำ จิตนี้มันต้องมีการใคร่ครวญ มันมีการ
วิปัสสนา มันถึงแยกแยะ ถ้าแยกแยะสิ่งนี้มันก็สอนหัวใจ สอนหัวใจบ่อยครั้งเข้าๆ หมั่นคราดหมั่น
ไถ หมั่นคราดหมั่นไถจนสิ่งนี้ปล่อยวางบ่อยๆ สิ่งทีปล่อยวางนี้เป็นตหังคปหาน ถ้ามันปล่อยแล้ว
สิ่งนี้มันปล่อยกาย ปล่อยรูป รส กลิ่น เสียง ปล่อยหมด เรารู้ว่าสิ่งนี้เป็นธรรม เราเข้าใจไหม ถ้าเรา
เข้าใจนี้มันมีตัวตน มีเรานะ นี่กิเลส

กิเลส ภาวะคือฐานที่ตั้ง คือตัวตน นี่ภาวะ สิ่งที่เป็นภาวะทำให้สิ่งนี้บิดเบือนได้
แต่ถ้าเราวิปัสสนาไป เราใช้ปัญญาใคร่ครวญไป จะปล่อยวางไม่ปล่อยวางนี้มันเป็นสัจจะความจริง
ของอริยสัจ ไม่ใช่ของเรา สิ่งที่เราไม่มีหน้าที่บังคับบัญชาสิ่งนี้ ถึงบอก เราไม่มีหน้าที่บังคับบัญชา
บังคับขู่เชิญทำให้เป็นตามอำนาจของเรา

เรามีหน้าที่การประคอง เราสร้างมัลโคทางอันเอกของเรา เรามีหน้าที่ตั้งสติแล้วพยายามทำ วิปัสสนาของเราเข้าไป มันจะปล่อยวางเป็นตทั้งปหาน การปล่อยวางอย่างนี้มันเป็นการปล่อยวาง ชั่วคราว สิ่งทีปล่อยวางชั่วคราว เห็นไหม แบบหลวงปู่มั่นท่านวิปัสสนาไป ท่านเห็นนิมิต ท่านพิจารณาของท่านไป มันคลายออกมามันก็เป็นอันเก่า แต่พอท่านไปเห็นสภาวะตามความเป็นจริง พอพลิกเป็นวิปัสสนา เพราะพอตาพระโพธิสัตว์ พอจิตเห็นกาย พิจารณากายไป พอคลายนี้ตทั้งปหาน มันปล่อยวางแล้วมันคลายตัวออกมา “อย่างนี้ใช่ อย่างนี้ใช่” เพราะมันจางลงไป

สิ่งที่เป็นอารมณ์ความรู้สึกเหล่านี้มันเคยเป็นความรู้สึกโดยสัญชาตญาณ เราเห็นสิ่งใดมันก็ตอบสนองในความรู้สึกตลอดไป เพราะอะไร กล้องถ่ายภาพไปๆ มันคิดตลอด คิดในจิตไปตลอด ถ้าเราวิปัสสนาไป กาย เวทนา จิต ธรรม โดยสัจจะความจริง เวลาพิจารณาไปมันปล่อยวางไป กล้องมันถ่ายไป ถ่ายไปแล้วภาพมันคนละภาพ ภาพจากการถ่ายนั้นถ่ายโดยค้นหาความทะยานอยาก โดยสัญชาตญาณของฟิล์มนั้น ของจิตนั้น

แต่วิปัสสนาไปมันเป็นอีกภาพหนึ่ง มันเป็นอีกภาพความเห็น เห็นจากสัมมาสมาธิ เห็นจากสติ สติพร้อม เห็นจากปัญญา เห็นจากความดำริ ดำริที่ไหน? ดำริจากธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ใจ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอาสวักขยญาณเห็นสภาวะตามความเป็นจริง อย่างนี้แล้ววางธรรมและวินัยไว้ เป็นธรรมวินัยอยู่ในศาสนา ธรรมวินัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วเราออกประพฤติปฏิบัติ เราออกไคร่ครวญของเรา แล้วเกิดสภาวะตามความเป็นจริง เกิดจากการกระทำ เกิดจากโปรแกรมของใจนี้มันสามารถโปรแกรมของมันขึ้นมาได้

มันสามารถไคร่ครวญของมันขึ้นมาได้ เห็นไหม ความไคร่ครวญของมันขึ้นมาได้ มาเห็นสภาวะตามความเป็นจริงมันก็จางออก จางออก จางออกจากการกระทำ สิ่งทีการกระทำ นี่มันถ่ายลงที่ฟิล์มนี้ ฟิล์มนี้ภาพจากภายใน ภาพจากการกระทำของตัว ไม่ใช่ภาพจากวัตถุ สิ่งที่เป็นวัตถุ คือความเป็นไปของโลกเขาเป็นเช่นนั้น

เหมือนกันนะ เวลาสิ่งที่ว่า พูดถึงสมมุติ สมมุติมันเหมือนกัน แต่ขณะสมณะ วิปัสสนาก็ต่างกัน สิ่งทีความเห็นจากภายในหัวใจมันก็ต่างกัน เพราะต่างกันจากความเห็นของใจ ต่างกันจากความเห็นจากภายใน ต่างจากความเห็น

วิปัสสนาแล้วสติมันไม่พลั้งเผลอ ถ้าพลั้งเผลอนะ ปล่อยวาง พอปล่อยวางนี้ชะงักใจ พอคลายตัวออกมาสิ่งนี้จะเสื่อมหมดเลย เพราะมันเป็นตทั้งคปหาน ปหานชั่วคราว สิ่งทีชั่วคราว

กิเลสในเมื่อมันเป็นความเคยใจ มันเป็นพญามารนะ มารนี่ครอบคลุมใจของเรา นี่พญามาร แล้วพญามารเป็นจอมทัพ มันมีแม่ทัพนะ นางตัณหา นางอรดีเป็นแม่ทัพ แล้วมันยังมีสิ่งที่เป็นอุปาทาน เป็นไพร่พลของมัน มันยังมีพวกไพร่พลจากสัkkายทิฏฐิ ความเห็นของกาย สิ่งนี้เป็นไพร่พลของพญามารนะ

ที่สุดแห่งจิตอยู่ที่ไหน ถ้าที่สุดแห่งจิตมี การเริ่มต้นนี้มี เราเริ่มต้นจากต้นทาง เราจะไปถึงปลายทาง ถ้าเราเริ่มต้นจากต้นทาง เวลาวิปัสสนาไปมันเริ่มคลายตัวออก มันเริ่มเบาลง เบาลง เราเริ่มต้นจากต้นทางแล้ว ถ้าเรามีสติ เราไม่สุขเอาเผากิน ไม่เชื่อใจ ไม่เชื่อความเป็นไป ไม่เชื่อสิ่งที่กิเลสเสกสรรปั้นยอขึ้นมาว่า เราประพฤติปฏิบัติมาระดับนี้ เรามีคุณธรรมในหัวใจ สิ่งที่ว่าเรามีพอรอยู่พอกิน สิ่งนี้เวลาประพฤติปฏิบัติไปเราเข้าใจว่ากิเลส เวลาโคจรธรรม เวลาโคจรสภาวะธรรมในหัวใจของเราประหัดประหารมันแล้วมันจะยอมจำนน...ไม่มีทาง

สิ่งที่เป็นต้นหาคความทะยานอยาก เรื่องของกิเลส เรื่องของใจ สิ่งนี้เป็นนามธรรม นี่สะสมมามหาศาล สิ่งทีสะสมนะ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเวลาสั่งสอนสังฆวิหาริก “ผู้ใดที่ประพฤติปฏิบัติถึงที่สุด มารเอ๋ย เธอไม่ต้องตามหา เธอไม่ต้องตามหา ลูกศิษย์สังฆวิหาริกของเรา เธอหาไม่เจอหรอก” เพราะอะไร จิตเขาถึงที่สุดใจ ถ้าจิตเขาไม่ถึงที่สุดอยู่ใต้ของพญามารนะ สิ่งนี้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะไม่พยากรณ์ จะให้เข้าไปกระทบกับวิญญูกับซากอสุกะ ถ้าจิตมันไม่ถึงที่สุดมันก็จะกระทบกับซากอสุกะ

เวลาพระสมัพุทธกาลจะไปรายงานผลกับองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่าสิ้นกิเลส องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ารู้ล่วงหน้า ให้พระไปบอก “ไม่ต้องเข้ามา ให้แะเข้าไปที่ป่าช้า ไปดูซากศพ” พอไปเห็นซากศพอาการกระทบมันเกิด

ชะล่าใจ ชะล่าใจว่าเราพิจารณาแล้ว สิ่งนี้ปล่อยวางแล้ว มันปล่อยวางด้วยความกดไว้นะ ถ้าจิตนี้สงบ จิตสงบได้เพราะเหตุใด จิตสงบเพราะเรามีสติ เรามีความตั้งมั่น เรามีความจงใจ สิ่งที่มีสติแล้วมีความจงใจ กำหนดพุทโธเข้ามา นี่มันกดให้กิเลสยุบยวบลง ยุบยวบลงเฉยๆ

ถ้าเรามีสติ เรามีความตั้งมั่นของเรา กิเลสมันกลัว กลัวความเพียร กลัวคนจริง กลัวการกระทำ กลัวธรรม ธรรมคือสติธรรม ปัญญาธรรม สติปัญญาเป็นธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในมรรค ๘ ที่วางไว้แล้วเราทำเป็นสัมมาคือความถูกต้อง นี่กิเลสจะกลัวมาก

แต่พอเราทำขึ้นมาแล้ว กิเลสมันก็หลบหลีก หลบหลีกให้หัวใจเราปล่อยวางๆ แล้วมันก็บอกว่านี่เป็นธรรม มันจะรอให้เราประมาท ถ้าเราประมาทเมื่อไหร่ กิเลสมันฉายตัวออกมา เราจะน้อยเนื้อต่ำใจ ประพฤติปฏิบัติมาขนาดนี้ ตั้งใจขนาดนี้ยังทุกข์ยากขนาดนี้ เวลากิเลสมันแสดงตัวออกมา เราจะล้มลุกคลุกคลานเลย นี่ถึงบอกว่า อย่าประมาท

ถ้ามันประมาท เห็นไหม หนึ่ง ประมาทแล้วเราเป็นคนที่ไม่จริงจัง เราก็จะปฏิบัติแล้วจะล้มลุกคลุกคลานอย่างนี้ แต่ถ้าเรามีความจริงจังนะ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกไว้แล้วในพระไตรปิฎก “ผู้ใดปฏิบัติธรรมสมควรแห่งธรรม ๗ วัน ๗ เดือน ๗ ปี ต้องถึงที่สุด” การปฏิบัติสมควรคือการเสมอดั้นเสมอปลาย สิ่งที่เราปฏิบัติเสมอดั้นเสมอปลายนี้เราต้องตั้งสติ ตั้งแต่ตื่นนอนจนหลับ วันนี้เราปฏิบัติกี่ชั่วโมง วันนี้เรานั่งขนาดไหน เราต้องทบทวนเข้าไป ถ้ามันไม่เป็นผล ทบทวนเข้าไป ทบทวนเข้าไป นี่ความเพียร

สิ่งนี้ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ๒,๕๐๐ กว่าปี สิ่งนี้เป็นการพิสูจน์มาแล้ว สิ่งที่เราสืบต่อมาได้ยาวไกลขนาดนี้ต้องมีเหตุมีผลสิ แล้วครูบาอาจารย์ที่ประพฤติปฏิบัติมาก็บอกจากใจดวงของครูบาอาจารย์ว่าสิ่งนี้มันมีอยู่ ที่สุดแห่งจิตมีอยู่ ที่สุดแห่งจิตมีอยู่มันต้องปล่อยวางสิ่งนี้ได้ แต่เพราะเราล้มลุกคลุกคลาน แล้วเราไม่มีกำลังใจของเรา เราก็ต้องอาศัยครูบาอาจารย์เป็นที่แอบอิง เป็นที่ยืนพิง แล้วเราต้องประพฤติปฏิบัติของเราเข้าไป

ถ้าเราประพฤติปฏิบัติ การประพฤติปฏิบัติจะ อาหาร อาหารบิณฑบาตมาขนาดไหน ใครจะเอาอาหารมาขนาดไหน วางไว้ ถ้าเราไม่เอาใส่ปากนะ เราไม่ได้กินหรอก นี่ก็เหมือนกัน ในการประพฤติปฏิบัติ ถ้าหัวใจ ถ้าการประพฤติปฏิบัติมันไม่เกิดจากใจของเรา มันไปถ่ายภาพของคนอื่น เวลาปริยัติถ่ายภาพแต่ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ถ่ายแต่ธรรมวินัยไง พระไตรปิฎก ศึกษาพระไตรปิฎก คั่นกว่าพระไตรปิฎก ได้บาลีมาก็แต่ง ๕ ประโยคต้องแต่งบาลีได้ ต้องแต่งบาลี สิ่งนี้มันเป็นสมมุติ

สิ่งที่เป็นสมมุติเป็นแบบอย่าง เป็นพิมพ์เขียว แล้วย้อนกลับเข้ามาจะ พระไตรปิฎกทั้งหมด ธรรมวินัยทั้งหมดชี้เข้ามาที่ใจ ชี้เข้ามาที่ใจเพราะอะไร เพราะผู้ที่ประพฤติปฏิบัตินี้ ภาวนะที่จะใส่ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าคือหัวใจใจ หัวใจที่มีความรู้สึก สิ่งที่มีความรู้สึก สมาธิก็ความสงบของใจ สติก็เกิดจากจิต ปัญญาก็เกิดจากหัวใจที่มันใคร่ครวญออกมา มันไม่ใช่ธรรม

ไม่ใช่สมมุติที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพูดไว้ในพระไตรปิฎก พระไตรปิฎกเป็นกรอบเป็นศาสดา เป็นต้นแบบ

แต่ในการประพฤติปฏิบัติมันจะเกิดจากใจของเรา ถ้ามันเกิดจากใจของเรา เราถึงต้องย้อนกลับเข้ามาในหัวใจของเรา นี่ภาชนะ ภาชนะคือใจ ถ้าภาชนะได้สัมผัสอย่างนี้ สงบเข้ามาอย่างนี้ วิปัสสนาอย่างนี้มันก็ปล่อยวางเข้ามา สิ่งทีปล่อยวาง แล้วพอปล่อยขนาดไหนเราก็ต่ำๆ ตลอดไป นี่ขั้นอย่างหายาบ

สิ่งที่ทำลาย เราคลายกส้องออกได้ เราปล่อยวางกส้องได้ สิ่งทีคลายออกได้ เวลาคลายออกไปช้าแล้วช้าเล่า ถึงปล่อยวางขาดออกไป สังโยชน์ขาด เวลาโปรแกรมทำลายนะ เวลาระเบิดมันทำลายหมดเลย แต่ขณะที่ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทำลายขนาดไหนมันเป็นนามธรรมไป ยิ่งทำลายยิ่งสะอาด ยิ่งทำลายยิ่งดี ยิ่งทำลายยิ่งบริสุทธิ์

สังโยชน์ขาดออกไป กส้องมันก็อยู่แบบเดิม ความรู้สึกอันเก่า ความรู้สึกนะ แต่สังโยชน์มันขาดออกไป ความเห็นผิดไม่มี ความเห็นผิดในกายของเรา กายนี้เป็นเรา เราเป็นกายนี้ไม่มี กายสักแต่ว่ากาย จิตสักแต่ว่าจิต ต่างอันต่างจริงโดยธรรมชาติของมัน เห็นไหม ปล่อยวางทั้งหมดเลย นี่ถ้าสมุจเฉตพหวนมันจะมีอาการของใจที่ความเป็นไป นี่ขั้นอย่างหายาบ

ขั้นอย่างกลางก็เหมือนกัน ถ้าเรามีปัญญาของเรา เราวิปัสสนาของเราเข้าไป ถึงที่สุดใจ ถ้าถึงที่สุด ถ้ายังไม่ถึงที่สุด ความเฉา ความสุข ความละเอียด สุขขนาดไหน สุขคู่กับทุกข์ มีดคู่กับส่วาง ความเป็นไปนะ เราปล่อยวางขนาดไหน ถ้าประมาณะ หรือถ้าปรารถนาขนาดนี้ เวลาตายไปเกิดอีก ๗ ชาติ หรือในชาติปัจจุบันพระอานนท์เป็นพระโสดาบัน องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า “อานนท์ ถ้าเรานิพพานไปแล้ว วันสังคายนาเธอจะได้เป็นพระอรหันต์” นี่พระอานนท์ประพฤติปฏิบัติย้อนกลับเข้ามาอีก

นี่ก็เหมือนกัน ที่สุดแห่งจิต ถ้ามันจะมี เราวิปัสสนาเข้าไป มันจะทำลายขั้นอย่างกลาง ขั้นอย่างละเอียด ขั้นอย่างละเอียดนะ ขณะที่ขั้นอย่างกลาง ขั้นอย่างละเอียด พิจารณากายมันก็เป็นสิ่งที่ป็นอุปาทาน พิจารณาถึงขั้นอย่างละเอียดมันก็เป็นอสุภะ

ถ้าพิจารณาจิต สิ่งนี้เป็นอาการของใจ สิ่งที่เป็นอาการของใจนี้เป็นขั้น ขั้นคือรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ สิ่งนี้เป็นนามธรรมนะ รูปคือความพอใจ สัญญาคือข้อมูล เวทนาความ

รับรู้ นี่วิญญูณ สังขารปรุงแต่ง สิ่งนี้มีมันมีอยู่ มันเป็นไป ถ้ามีความจงใจมันเห็นหมดละ ถ้ามีความ
จงใจนะ เวลาปล่อยวางนี้ว่างหมดเลย หาไม่ได้ หาไม่เจอ เพราะอะไร เพราะมันประมาณเกินเลื้อ
ประมาณมาก ไม่คอยสังเกตใจของตัว

ถ้าสังเกตใจของตัวนะ เวลาประพฤติปฏิบัติออกมา สิ่งตรงข้าม หญิงคู่กับชาย มีคู่กับ
สว่าง สิ่งตรงข้าม ถ้าเราสิ่งที่นุ่มไปที่ตรงข้ามมันมีความรู้สึก นี่กิเลสชัดๆ เลย สิ่งทีกิเลสชัดๆ มัน
ก็ย้อนกลับตรงนี้ได้ แล้วถ้ามันจับไม่ได้ละ จับไม่ได้ก็ทำความสงบของใจเข้ามา กำหนดพุทโธ ใช้
ปัญญาอบรมสมาธิทำจิตสงบเข้ามา

ถ้าจิตสงบเข้ามาต้องจับนะ นี่เส้นทาง ดันทางหมายถึงโศคาปัตติมรรค แล้ววิปัสสนาไปจน
เห็นกาย กายกับจิตแยกออกจากกันโดยสัจจะความจริง สิ่งนี้เป็นโศคาปัตติผล สิ่งที่เป็นโศคาปัตติ
ผล แล้วสภิกาคามีมรรคละ สภิกาคามีมรรคจะเริ่มดันตรงไหนละ ถ้างานชอบ ชอบอย่างไร ชอบ
มันต้องจับ ต้องขุดคุ้ย ต้องจับเห็นอาการของกาย เวทนา จิต ธรรม จิตเห็นกาย เวทนา จิต ธรรม
โดยสัมมาสมาธิ ถ้าจิตไม่ตั้งมั่น จิตนี้ไม่เป็นผู้กระทำ ถ้าฟิล์มนี้ สิ่งที่จะถ่ายภาพนั้น ถ้าฟิล์มนี้
ไม่สามารถจับสิ่งที่ปรากฏมาได้ มันก็วิปัสสนาไม่ได้

ถ้าสิ่งที่ถ่ายภาพแล้วจับมาที่ฟิล์มได้ นี่ข้อมูลเกิด โปรแกรมมี สิ่งทีโปรแกรมมีเพราะอาศัย
ตัวจิต ถ้าตัวจิตนี้สงบเข้ามาแล้วย้อนกลับไป เห็นกาย เวทนา จิต ธรรมโดยสัจจะความจริง มันก็
เริ่มใคร่ครวญ ใคร่ครวญในอุบายวิธีการ อุบายวิธีการต้องใหม่ตลอดนะ ถ้าเราใช้อุบายเก่าๆ กิเลส
ในการประพฤติปฏิบัติเหมือนกับเล่นกีฬา เล่นกีฬามันจะมีฝ่ายตรงข้าม กับมีเราเป็นผู้เล่นกีฬา นี่ก็
เหมือนกัน ในหัวใจเราขณะประพฤติปฏิบัติจะมีธรรม ธรรมคือการกระทำ คือสมาธิ คือสติ นี่
สมาธิธรรม ปัญญาธรรม สิ่งนี้จะเกิดขึ้นมา เกิดขึ้นมาจากเรา เราพยายามก่อร่างสร้างตัว

แต่กิเลสมันมีอยู่โดยดั้งเดิม กิเลส อวิชชามันอยู่ในหัวใจ สิ่งนี้มีมันมีอยู่แล้ว มันต่อต้าน
ตลอด สิ่งทีต่อต้าน เห็นไหม การแข่งขัน การสะสมกำลัง การจะใคร่ครวญในหัวใจมันถึงต้องมี
ไหวพริบ ไม่มีความนอนใจ จะต้องใคร่ครวญตลอดไป สิ่งทีใคร่ครวญ เห็นไหม กาย เวทนา จิต
ธรรม พิจารณาไปถ้ามันจับได้นะ

ถ้าจับไม่ได้ พยายามทำความสงบเข้ามา คั่นคว่ำเข้ามา คั่นคว่ำต้องเจอ สิ่งของนั้นมีอยู่ เรา
เข้าใจว่าสิ่งนี้มีอยู่ อยู่ในหัวใจของเรา นี่กิเลสมีอยู่ ถ้าเราพยายามคั่นคว่ำ ต้องเจอ ของมีอยู่ หาไม่

เจอได้อย่างไร สิ่งนี้หาไม่เจอเพราะเราไม่รอบคอบ ถ้าเราไม่รอบคอบ การประพฤติปฏิบัติมาจากไหน

การประพฤติปฏิบัติ ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าละเอียดอ่อนมาก ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นนามธรรมนะ พระไตรปิฎกเป็นสมมุติ สมมุติเพราะเป็นบัญญัติออกมาแล้ว ขณะที่เราไปเจอเราวิปัสสนาเข้าไป เราไปเจอในปัจจุบัน สิ่งที่เป็นปัจจุบันเป็นความจริง เป็นความจริงเพราะเราจับต้องได้จริง เราวิปัสสนาจริง เราใคร่ครวญได้จริง สิ่งที่เป็นความจริงมันก็แก้กิเลสได้จริงๆ แต่เวลาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแก้หัวใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาแล้ว แล้ววางธรรมไว้ต่างหากละ

ใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อาสวักขณญาณทำลายกิเลสอันนั้นขาดออกไป แล้ววางธรรมและวินัยนี้ แล้วเราไปถ่ายภาพนั้นมา แล้วเราบอกสิ่งนี้เป็นธรรม สิ่งนี้เป็นธรรม มันจะมาฆ่ากิเลสของเรา มันจะเป็นไปได้ได้อย่างไร แต่ถ้าเราศึกษามาเป็นแบบอย่าง เป็นวิธีการ ธรรมและวินัยเป็นศาสดาของเรา แล้วองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกไว้ “เราตถาคตเป็นผู้ชี้ทางต่างหาก สาวกสาวกจะต้องเป็นผู้ก้าวเดินเอง เป็นผู้ประพฤติปฏิบัติขึ้นมาเอง” เราถึงต้องพยายามสร้างสมของเราขึ้นมา แล้วมันวิปัสสนาขึ้นมา มันจะเป็นการกระทำของมัน

ถ้าการกระทำอย่างนี้มี นี่ใคร่ครวญไป ใคร่ครวญของเราไป นี่สติมันละเอียดเข้าไป ปัญญาละเอียดเข้าไป จากสติปัญญา สิ่งที่เราพิจารณาอยู่ ขึ้นอย่างกลางก็สติปัญญาใคร่ครวญไป จนถึงที่สุดมันขาด ขาดออกไปเลย สิ่งที่เราขาดออกไป นี่ขึ้นอย่างละเอียดละ มันก็เหมือนกัน นี่ปัญญามันคนละชั้นนะ

เวลาประพฤติปฏิบัติเราว่า “ปัญญาๆ สิ่งนี้เป็นปัญญา เราได้ใช้ปัญญาแล้ว”

ปัญญามันก็มีเป็นสติปัญญา แล้วถ้าขึ้นอย่างละเอียดมันจะเป็นมหาสติ มหาปัญญา ถ้าเป็นมหาสติมหาปัญญา เวลาเราล้มลุกคลุกคลานนี่เราทำอะไรไม่ได้เรื่องเลย จะประพฤติปฏิบัติมีแต่แรงต้านของกิเลส จะทำลายเราต่อต้านเราตลอดไปเลย แต่ขณะที่พอเป็นมหาสติ มหาปัญญา แล้วค้นคว้าจากขึ้นอย่างละเอียดเจอ สิ่งที่เราขึ้นอย่างละเอียดเจอ สิ่งนี้มันจะเหมือนกับน้ำป่าไหลแรงมาก ปัญญามันจะหมุนเต็มที่ของมัน หมุนเต็มที่ของมันจนไม่ได้หลับไม่ได้นอนนะ เวลาสิ่งที่

เพราะสิ่งที่เวลาเราทำงาน เวลาทำงาน ฝึกฝนงาน ทำไม่เป็น เราก็น่าเบื่อหน่าย ขณะที่เราทำงานขึ้นไปจนประสบความสำเร็จเป็นขั้นตอนขึ้นไป เราก็ตื่นเต้นในงานนั้น เราก็พยายามจะทำงานนั้น แล้วกิเลส กิเลสมันก็หลอกล่อให้เราหมุนไปตามมัน จนไม่ได้พักได้ผ่อน ถึงต้องกลับมาทำความสงบของใจ นี่ขั้นอย่างละเอียด

พญามาร แม่ทัพของพญามารคือนางตัณหา นางอรดี สิ่งทีนางตัณหา ตัณหาความทะยานอยากมันอยู่ตรงนี้ไง ขั้นอย่างละเอียด เห็นไหม ขั้นก็คือเรื่องของใจ ถ้าพูดถึงพิจารณากายจะเป็นอสุภะ ถ้าเป็นอสุภะ พิจารณากายมันเป็นสภาวะกาย มันเปื่อย มันเน่า มันพอง มันลอยออกไป พิจารณากายช้า มันเป็นเวลา ๔ วัน น้ำ ลม ไฟ พิจารณากายอย่างนี้เป็นอสุภะนะ สิ่งที่เป็นอสุภะ อสุภะโดยสัญชาตญาณ

สัจจะความจริงร่างกายเรานี้ตายแล้วก็เน่าเปื่อยแน่นอน ร่างกายเราในปัจจุบันนี้เราต้องอาบน้ำ เราต้องชำระล้างตลอดไป สิ่งนี้มันขับออกมาแต่ขี้เหงื่อขี้ไคลมันขับออกมา สิ่งนี้เป็นธรรมชาตินะ แต่ถ้าเป็นอสุภะ ไม่เป็นอย่างนั้นเลย

เป็นอสุภะนะ มันเห็นจากหัวใจ จากความเห็นจากภายใน มันจะเป็นไปสภาวะของมัน พิจารณาไปมันจะปล่อยขนาดไหน มันอสุภะไง สิ่งที่เป็นอสุภะนะ มันเริ่มตั้งแต่หยาบๆ ก่อน มันจะเป็นสิ่งที่เปื้อนเลือดเป็นหนองไปก่อน แต่พอมันออกไปมันจะเริ่มพอง มันเป็นสภาวะของมัน นี่เป็นอสุภะ สิ่งที่เป็นอสุภะมันก็ปล่อย เห็นปึ๊บ เพราะเห็นด้วยกำลังของใจ สิ่งที่เป็นกำลังของใจมีสิ่งสภาวะนี้มันจะปล่อยวางๆ ปล่อยวางก่อนนะ ปล่อยวางโดยธรรมชาติของมัน แล้วเราเข้าไปๆ ปล่อยวางมันจะละเอียดเข้าไป

ถ้ากิเลสมันสวมรอยนะ มันจะปล่อยวางๆ ปล่อยวางจนหายไปเลย จนเจิบ ว่า “นี่ว่างหมด สิ่งนี้เป็นไปแล้ว สิ่งนี้ปล่อยวางขั้นละเอียดแล้ว” นี่เป็นการพิจารณาภาวนะ ถ้าพิจารณาช้าแล้วช้าเล่า ถ้ามันปล่อยวางอย่างนี้มันหลบ แล้วกิเลสหลบจะทำอย่างไรละ

มันไม่มีเหตุผล มันไม่มีโปรแกรม มันไม่ได้ระเบิด ไม่ได้ทำลาย ไม่มีสิ่งใดเลย ถ้าปล่อยมันก็จะคาอยู่อย่างนี้ แต่ถ้าเราย้อนกลับเข้ามา ต้องตรวจสอบ เอาสิ่งใดมาเทียบกับใจ เอาใจเทียบ ถ้ากำลังมันมีอยู่ คนเรากินอิ่มนอนอุ่นมีความสุข นี่กว่าชีวิตนี้มีความสุขมาก แต่ถ้าสิ่งที่กินอิ่มนอนอุ่นแล้วท้องมันพองไปมันหิวไป เวลาเกิดอาการขาดอาหารขึ้นมา ท้องขาด สิ่งทีนอนจนเบื่อหน่าย นอนจนเบื่อ มันจะเริ่มรำคาญใจ นี่รำคาญ นี่มันละ! มันละ! สิ่งทีมัน เห็นไหม

ถ้าเป็นกิเลสมันบอก “สิ่งนี้เป็นธรรมชาติ สิ่งนี้เป็นความจริง นี่ไม่ใช่กิเลสหรอก ธรรมเป็นสภาวะแบบนี้” นี่มันก็หลอกไปเรื่อยๆ ถ้าเราไม่มีความถูกต้อง เราไม่มีต่างๆ ถ้าเรามีความถูกต้อง นี่แหละภาวสวะ เป็นกามราคะด้วย ถึงพิจารณา

ถ้าหลอก ย้อนกลับมา ย้อนกลับมาจับอสุภะขึ้นมาตั้งใหม่ เห็นไหม พิจารณาปล่อยขนาดไหน เราเคยปล่อย ปล่อยแล้วมันไม่เป็นไป ปล่อยขนาดนี้มันก็หลบซ่อน กิเลสหลบซ่อน พิจารณาซ้ำๆ นี่มันพิจารณาซ้ำ ความเร็วความชำนาญของมันไง พิจารณาแล้วมันจะชำนาญมาก คึงเข้ามาชำนาญมาก ถึงเข้ามา ถ้าเข้ามา นี่กามอยู่ที่ใจ พิจารณาขันธอย่างละเอียดนะ

สิ่งที่ขั้นนี้ จันทะความพอใจ สิ่งทีพอใจนั้นคือตัวกาม มันพอใจตัวของมันนะ ถ้ามันพอใจมันจะเป็นกามขึ้นมา ถ้าเราจับนี้ได้ พิจารณามัน ใคร่ครวญมัน ปล่อยวางมัน ปล่อยวาง ถ้าไม่มีกำลังมันจะปล่อยวางได้อย่างไร มันต้องมีกำลังของมัน เขากำลังนี้จับ จับสภาวะแบบนี้ปล่อยสภาวะได้ เห็นไหม สิ่งนี้เคลื่อนไป เคลื่อนไปขนาดไหน ทำลายมัน! ทำลายมัน! ทำลายมัน! จนถึงที่สุดนะ ขันธอย่างละเอียดก็ต้องทำลายไป

สิ่งที่ทำลายขันธอย่างละเอียด เห็นไหม พอขันธอย่างละเอียดทำลายไป นี่นางคันทา นางอรดี ขาดไป สิ่งทีขาดไป จิตมันปล่อยวางขนาดไหน ซ้ำแล้วซ้ำเล่า ฝึกซ้อมไปนะ ฝึกซ้อมไปจนสะอาด

ฟิล์มถ่ายภาพขนาดไหนมันก็ถ่ายภาพอยู่ในฟิล์มนะ ฟิล์มถ้ามันฟิล์มหลุดไปล้างที่ไหนมันก็มีภาพ เพราะอะไร เพราะสิ่งที่เป็นขันธอย่างละเอียดมันจับมาที่ใจทั้งหมดเลย ขณะที่จิตที่มันทำ กามราคะ ทำลายนางคันทา นางอรดี ทั้งหมด มันทำลายภาพนั้นทั้งหมดเลย ฟิล์มที่ไม่มีภาพใจ นี่คือตัวใจ ที่สุดแห่งจิตอยู่ที่นี้

ถ้าไม่เห็นตัวจิต จิตเดิมนี่ส่องใส เหมือนฟิล์มส่องใส กล้องนี้ใสไปหมดเลย ว่างหมด สิ่งทีว่างหมด เวลาเราใส่ฟิล์ม ถ้าฟิล์มนี้ใสผิด ไปใส่ที่อากาศมันเข้าได้ ถ่ายแล้วจะไม่ติดภาพ การที่ถ่ายไม่ติดภาพนี้มันเป็นสิ่งที่ว่าเราทำสมาธิต่างหากละ เราทำสมถะ จิตนี้สงบเข้ามาขนาดไหน ฟิล์มนี้ถ่ายภาพไม่ได้ มันถ่ายภาพไม่ได้เพราะมันไม่มีโปรแกรมของมัน

ความสว่าง ความว่าง แสงสว่าง จิตส่องใสต่างกัน จิตส่องใสโดยการทำสมาธิของใจเข้ามา จิตส่องใสโดยที่ผัสติเข้ามา มีสติเข้ามาแล้วมันส่องใส ส่องใสโดยสมถะ สิ่งนี้ไม่มี

โปรแกรม ไม่มีการกระทำ จิตดวงนี้ไม่มีเหตุมีผลเลย แต่ถ้าเราวิปัสสนาเข้ามาจนเป็นขั้นเป็นตอน เข้ามา เราทำลายฟิล์มนั้นจนไม่มีภาพเลย จิตนี้ส่องใส โลกนี้ว่างหมด

โมฆราชบอก โลกนี้ว่างหมด สิ่งนี้ว่างหมด สิ่งที่ว่าใครเป็นคนว่าว่าง ถ้าคนว่าว่าง เราจะย้อนกลับเข้ามาเห็นความส่องใสของตัวเอง ถ้าจิตจับความส่องใสของจิตได้นะ นี่ที่สุดแห่งจิตอยู่ตรงนี้ ถ้าที่สุดแห่งจิตไม่มีการกระทำถึงตัวของจิต คือไม่มีการกระทำของตัวมันเอง โปรแกรมนี้ตัววิปัสสนาที่เป็นโปรแกรมแล้วทำลายอาการของใจเข้ามาตลอด อาการอย่างจั่นร้ออย่างหยาบ จั่นร้ออย่างกลาง จั่นร้ออย่างละเอียดเข้ามา แล้วมันถึงจั่นร้นะ จั่นร้นคืออาการของใจ จั่นร้นคือภาพที่ติดอยู่ในฟิล์มนั้น ทำลายสิ่งนี้หมดมันถึงว่างหมด

สิ่งที่ว่างหมดเพราะมันทำลายภาพ มันทำลายโดยวิปัสสนาญาณของมัน ทำลายภาพออกจากฟิล์มนั้นทั้งหมด แต่ตัวฟิล์มจะอย่างไรให้มันทำลายตัวมันเองละ สิ่งไปถึงที่สุดแห่งจิต คือจิตต้องทำลายจิต จิตต้องทำลายตัวมันเอง ถ้าจิตมันทำลายตัวมันเองมันจะย้อนกลับเข้ามา ความว่างขนาดไหนใครเป็นคนรู้ว่าว่าง

สิ่งที่ว่าง การจับสิ่งที่เป็นอวิชชา มันถึงเป็นความน้อมหัศจรรย์ เพราะสิ่งที่ใช้ปัญญาญาณ ปัญญาที่ใครครวญนี้มันเป็นสิ่งที่กระทบกระเทือนกัน มันเป็นจั่นร้ง เป็นสังขาร เป็นความคิด ความปรุง ความแต่ง แต่ตัวจิตนี้มันไม่ได้สัมผัส อวิชชาปจฺจุยา สงฺขารํ สงฺขารปจฺจุยา วิญญฺณํ มันเป็นปัจจัยการที่สืบทอดที่รวดเร็วมาก สิ่งที่จะเข้าไปจับมันก็ต้องรวดเร็วมาก

“จิตเดิมนี้ส่องใส” ส่องใสมันก็ครอบโลกธาตุ แล้วสิ่งที่ส่องใสที่ไม่มีการเคลื่อนไหว จะเข้าไปจับสิ่งที่ส่องใสนั้นได้อย่างไร สิ่งที่จะเข้าไปจับสิ่งที่ส่องใส อาการถึงย้อนกลับเข้ามา เห็นไหม ที่สุดแห่งจิตอยู่ตรงนี้ แล้วถ้าความส่องใสเข้าไปจับตัวความส่องใสอย่างนั้น เข้าไปจับตัวมันเองได้ ถ้าจะจับตัวมันเองได้ นี่มรรคญาณ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปฏิญาณตนว่าเป็นพระอรหันต์ เพราะว่าอาสวักขณญาณ เข้าไปทำลายภวสวะ คือตัวฐาน ตัวภพ สิ่งที่ตัวฐาน ตัวภพ คือตัวอวิชชา ตัวอวิชชาคือตัวจิตที่ส่องใส จิตที่ส่องใสแล้วมันเข้าไปย้อนกลับเข้าไป นี่ปัญญาญาณอันนี้ละเอียดอ่อนมาก เข้าไปทำลายความสมดุคอันนั้น มัชยัสถ์สิ่งที่สมควรกับมัน ทำลายตัวมันเอง

พอทำลายตัวมันเอง ลึ้นสุดกระบวนการของจิต สิ่งที่ว่าที่สุดแห่งจิตเพราะมันทำลายมัน พอทำลายมัน เห็นใหม่ ไม่มีสิ่งใดๆ เลย สิ่งนี้เป็นวิมุตติ สิ่งที่เป็นวิมุตติคือการกล่าวอ้างสิ่งใดๆ ไม่ได้เลย องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงวางธรรมและวินัยย้อนกลับมาถึงตรงนี้ ย้อนกลับเข้ามาในใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ธรรมและวินัยนี้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางไว้ให้สาวกสาวกะก้าวเดิน ถ้าสาวกสาวกะก้าวเดินตามองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเข้าไปด้วยการประพฤติปฏิบัติด้วย มัชฌิมาปฏิปทา มัชฌิมาปฏิปทาตั้งแต่ใจดวงใดก็แล้วแต่ มัชฌิมาปฏิปทาสำหรับใจดวงนั้นใจ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางกรรมฐานไว้ ๔๐ ห้อง วิปัสสนา กรรมฐาน ๔๐ ห้อง คือสมณะ สิ่งที่เป็นสมณะคือต้องควบคุมจิต วิธีการควบคุมจิตเข้ามาให้เป็นสมาธิ สติ สมาธิ ปัญญา ถ้าสิ่งที่ควบคุมให้เป็นฐานของใจ คือตัวกล้องและตัวฟิล์มนั้น ให้ ๔๐ วิธีการ ขณะที่ใช้ปัญญา ญาณนี้ไม่มีขอบเขต สิ่งที่ไม่มีความขอบเขตคือเวลาปัญญาแต่ละบุคคล แต่ละจริตนิสัย หยาบละเอียดต่างกัน ฉะนั้น ขณะที่ใช้ปัญญานั้นถึงต้องใช้ปัญญาจากปัจจุบันของจิตนั้น ปัจจุบันของผู้มีจิต นิสัยหยาบละเอียดต่างกันนั้น ใช้ปัญญาของเราใคร่ครวญเข้าไป ปัญญาของผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ นั้นจะเป็นปัญญาญาณของใจดวงนั้น

ถ้าใจดวงนั้น ที่สุดแห่งจิตต้องเริ่มต้นจากการประพฤติปฏิบัติ การทำความสงบของใจเข้ามา แล้วการวิปัสสนาก็อยู่ที่อำนาจาสนาที่จิตนั้นจะก้าวเดินออกไป ถ้าจิตนั้นก้าวเดินออกไปตามอำนาจาสนาให้เป็นปัจจุบันธรรม ให้เป็นสิ่งที่ปัจจุบัน เป็นปัจจุตัง เป็นสันตทวิภูโกกับใจ ดวงนั้น ใจดวงนั้นจะได้ผลประโยชน์แล้วจะก้าวเดินไปกับใจดวงนั้น

แต่เวลาเทศนาว่าการขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าหนึ่ง จากครูบาอาจารย์ที่ ประพฤติปฏิบัติหนึ่ง สิ่งที่ประพฤติปฏิบัตินั้นอาจเกิดจากอาการ เกิดจากใจดวงนั้นมีประสบการณ์ สิ่งที่มีประสบการณ์ของใจดวงนั้น มีความคิดก็ต่างกัน นิสัยก็ต่างกัน แต่อาศัยครูบาอาจารย์นั้นเป็น แนวทาง แล้วในการประพฤติปฏิบัติมันต้องเกิดขึ้นจากปัจจุบันของเรา เกิดขึ้นจากการกระทำ เกิดขึ้นจากการโปรแกรมให้มันระเบิดตัวมันเอง

ขณะที่โปรแกรมของใครโปรแกรมมัน สิ่งที่มีโปรแกรมคือการที่ปัญญาสร้างสมขึ้นมา ให้มันทำลาย ถ้ามันทำลาย มันเป็นนามธรรม ยิ่งทำลาย ยิ่งสะอาด ยิ่งบริสุทธิ์ ยิ่งเป็นมรรคญาณ ยิ่ง เข้าไปทำลายตัวเอง ไม่เหมือนโลก โลกทำลายแล้วหมดสิ้นกัน สิ่งที่ทำลายคือสิ่งทำแล้วมันไม่มี

แต่ขณะที่ของเรานี้ระเบิดขนาดไหน เวลามันปล่อยวาง ยกขึ้นใหม่มันก็เหมือนเดิม พิจารณากาย ระเบิดทำลายขนาดไหน เวลาตั้งขึ้นมามันก็เป็นกาย แต่เป็นคนละลักษณะ นี่สิ่งที่เป็นามมันมีอยู่ ใจ แต่ขณะระเบิดทำลายจนถึงที่สุดแล้ว ตั้งก็ไม่มี ธรรมก็ไม่มี คิดก็ไม่ได้ ไม่มีสิ่งใดอีกเลย สิ่งที่ไม่ได้อีกเลยเกิดจากความเห็นโดยสันติวิภูติโกจากใจดวงนั้น เห็นใหม่

เวลาทำขึ้นของสมณะเราต้องมีขอบเขต แต่ขึ้นของปัญญาไม่มีขอบเขตนะ ไปให้ถึงที่สุดของปัญญา ถ้าไปไม่ถึงที่สุด ไม่มีการทำลายของปัญญานั้น เราจะได้ทำลายกิเลส เราจะไม่ถึงที่สุดแห่งจิต ถ้าจะถึงที่สุดแห่งจิตเราจะต้องไปถึงขั้นสุดยอดของปัญญานั้น ให้ปัญญาไปโดยธรรมชาติของมัน ให้ปัญญานี้ใคร่ครวญไป ทำลายไป จนสุดขอบเขตกำลังของปัญญาทั้งหมด หุ่่มไปทั้งหมดเลย จนถึงที่สุด นั่นคือที่สุดแห่งจิต เอวัง